DE MORBI ARTICVLARII CVRATIONE TRACTATVS QVATVOR,

Ioanne Syluio Insulensi, medicinam Valentianis facienti, auctore.

Eiusdem de morbo Gallico declamatio Louanij in disputationibus solennibus habita. Anno, M. D. LVIII. 18. *Kalend. Ianuarij.*

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
M. D. LXV.

PRIVILEGII TENOR:

SANCITVM est diplomate Regio, ne quis librum, *Ioannis Syluij Insulensis, De morbi articularij curatione*, in omnibus hisce suæ maiestatis ditionibus intra annos proximos sex vllo modo imprimat, aut alibi impressum importet, aut venũ exponat; præter Gulielmum Siluium typographum Regium, cui tantum hoc Priuilegium irrogatum est. Qui contra hæc faxit, pœna ex sanctione multabitur; & libri impressi, aut inter promercales habiti, fisco addicentur.. Datum Bruxellæ XXIX. Maij, Anno 1564. Signat.

G. VVouvvere.

FRANCISCO RICHARDOTO ATREBATENSIVM EPISCOPO INTEGERRIMO, ATQVE DOCTISS. IOANNES SYLVIVS, S. D. P.

DVÆ NOS POTISSIMVM RAtiones induxerunt, Francisce Præsulum decus eximium, vt hos labores nostros, rudes licet, & impolitos, nomini tuo consecraremus. Harum altera fuit, quòd humanitatis, atque candoris tui tanta erga nos extent argumenta, vt nisi hac via (neque enim alia possumus) nos ingrati animi turpem notam effugere tentemus, eam nobis meritò inurendam permulti censeant: Altera quòd quum videamus alios, etiam ex vetustæ consuetudinis præscriptione, virum aliquem auctoritate, & nomine grauẽ cui libros suos commendent, solicitè quærere: nobis sanè ex necessitate, patronum aliquem huic nostræ fœturæ quærẽdũ existimarim. Quærẽti verò tu vnus inter reliquos omnes (bono, opinor, Genio aspirante) præcipuè occurristi, cui opusculũ hoc committerem. Tantus enim est auctoritatis, atque dignitatis tuæ splendor, vt facilè obtrectantium oculos perstricturum tui nominis titulum, in fronte ascriptum sperauerim. Quod maximè nobis vsui fore satis intelligo: quum non dubitem, quin bona pars eorum qu nostram hanc de articularij morbi curatione institu

tionem lecturi sunt, exclamet protinus nos somniare, delirare, aut malis intemperijs agitari, qui ipsius morbi humoris qualitatem, sedem, defluxionis modum, situm, atque etiam curationem, præter antiquorum, & ferè neotericorum omnium sententiam tradiderimus. Sed magna spes habet animum nostrum, eos nonnihil de sua in libellum hunc morositate, & seueritate remissuros, vbi in ipso frontispicio tanti viri, tamque præclari titulum conspexerint. Quin & eadem forsitã caussa, ab ijs impetrare licebit, vt librum ipsum paulò attentius degustẽt, priusquam reijciant, aut damnent: cum præsertim hac nostra memoria non desint permultorum exempla, qui aperto (quod aiunt) Marte ipsius Galeni, & antiquorum complurium sententias oppugnare, & consutare ausi sunt. Atque hi tamen Creticorum graues censuras non tantùm effugerunt: sed ratione in consilium adhibita, olei, & operæ suæ βραβεῖα obtinuerunt. Andreas ille Vesalius nostra ætate humani corporis dessector clarissimus, quoties, dij boni, Galenum in sua anatome, medicorum etiam applaudente schola, vellicat, & mordet? Nunc eum, quod in Euripide deridendo potius quàm spectandis ossibus occupatior fuerit, accusat: nunc duo brachij ligamenta ignorasse, asserit: nunc simiæ, & hominis anatomen confundere clamitat. Aliàs etiam de cerebelli simplicitate vanam eius esse rationem affirmat. Quin & eò audaciæ tandem deuenit, vt asseueret (quod & apud Amatum

Lusita-

Lusitanum medicum sanè celebrem, legimus) Galenum humana corpora nunquam dissecuisse, eiusque de anatomicis administrationibus libros simiarum potius, vel canum esse, quàm hominum. Sed quid dicemus, quod lib. 4. de locis affectis cap. 1. tradat opticos neruos conspicuos habere meatus? Cùm tamen olim viri doctrina, famaque nobilis Nicolai Biesij admonitu reipsa compererimus planè solidos fuisse? Rursus Mathiolus ille Senensis rei herbariæ indagator diligētissimus, quàm turpiter, & sæpe lapsos in suis plantarū, stirpiumque historijs Leon. Fuchsium, Brassauolum, Cornarium, Cordum, Leonicenum, Manardum, Marcellum, Ruellium, Bellonium, & alios plerosque neotericorum exclamat? Imo verò neque antiquiores ab eius vellicatione immunes euadunt. Plinium sæpe fodicat, Auicennam crebrò redarguit, Serapionis, & Theophrasti ab eo sententiæ non rarò reprobātur. Quin & Galenum ipsum sæpe suggillare ausum comperiet, qui illius in Dioscoridem commentarios legere voluerit. Atqui hæc cùm designarit, tantū abest, vt Aristarchorū censura caussam dicere sit coactus, vt etiam præmio donandus à doctis iudicetur. Certè ingeniū (vt inquit ille) vbi intēditur, valet. Nullum reperiri posse fatemur, qui in summa præstet quod præstitit Gal. Sed si singula expendas, permulti extiterunt qui nonnulla absolutius perfecerunt. Quare minimè mirum videri debet, quod Ioannes Fernelius Philosophus absolutissimus & mate-

riæ medicæ indagator acutiſsimus, poſtquam omnibus ingenij, & mentis viribus articularij morbi eſſentiam perſcrutatus eſſet, aliquid de ea pronuntiauerit quod à pauciſsimis animaduerſum, aut traditum fuerit. Quum præſertim tam validis, tamq́ue rationi conſonis argumentis fulciat quæ ſcribit, vt niſi quis ceruice ſit pluſquã adamãtina, in eius ſentẽtiam, non modo pedibus ſed toto corpore deſcẽdere debeat. Ego ſanè vbi ab aliorum multorũ lectione, me ad ea quæ de arthritico malo ſcripta reliquit, transtuliſſem, percepi virum ſummo ingenio præditũ incredibili labore huius morbi originem, et materiam inueſtigaſſe. Quũ reliqui propè omnes, aut minus anxiè, aut ex aliorum ſententijs de illis fuerint loquuti. Atque vtinam viro ſuperſtiti tam diu fata pepercisſent, dum morborum curationes (nam & id ei in animo fuiſſe, ex eius intimis amicis accepi) ſcriptis mandaſſet. Nihil vnquam arbitror medicinam facientibus vtilius, aut magis neceſſarium in lucem emitti potuiſſe. Tametſi bona ex parte, veluti protenſo digito nobis arthriticæ afflictionis curationem demonſtrarit, dum eius cauſſam, dum ſigna, dum noxij humoris qualitatem, dum locum in quo reſideat, dum denique per quas vias ille ad articulos permeet tam conſummatè nobis deſcripſerit. Ego quidẽ, hac ſtrata via, hoc quidquid eſt operis lubentius, atque ſecurius aggredi ſum auſus. Prius tamen (vt ingenuè fatear) ſuper hac re viris aliquot conſultis arte medica illuſtribus: Sed præcipuè

cipuè Nico. Biesio, & Gabriele Ayala. Quorum hic modo in celebri Antuerpiensium emporio maxima cum laude medicinam exercet, vir me hercle comitate, modestiaque prorsus amabilis, & supra medendi artẽ etiam poëseos (vt iam libri eius aliquot, quos luce donauit, carmine in re medica doctissimo, & foelicissimo conscripti, testantur) peritissimus: Ille verò in academia illa Louaniensi artem medicam tanta dexteritate, & tam amplis Hippocratis, Galeniq́ue opibus instructus profitetur, vt auditores suos (quemadmodum & ipse testari possum) in maximam sui admirationem adducat, trahat, rapiat. Sed huius viri laudes, vel me tacente, satis, superq́. decantaturi sunt libri doctissimi qui iam frequẽtibus hominum manibus teruntur. Horum igitur vtriusque potissimum vsus perbenignè consilijs, & suasu, manũ tabulæ apposui. Quod mihi præcipuè persuasissem me his laboribus sudoribusq́ue φιλιάτροις posse gratũ facere, & magna exparte abolere vetus in nos conuitium istud: Podagram medicos occæcare. Quòd si me spes mea frustrata fuerit, id saltem, puto, ab ingenti tua humanitate consequar, vt hoc qualicũque conatulo, Syluio, referendi tua in eum collata beneficia, voluntatem nequaquam defuisse, intelligas. Ad quæ quidem omnino animum adijcere me oportuit. Quandoquidem & si nullis à te beneficijs prouocatum, huius opusculi tamen dedicationem amplitudini tuæ me debere ingenuè mihi fatendum sit. Propterea quod erga literas,

literatosque tam propensus sit vsque tuus fauor, vt nulli ferè studiosorum illum deneges: quòd ipse videlicet literarum omnium ornamentis ampliter excultus sis. Siquidem id euenire plerunque semper videmus, vt quo magnates in literarum viridarijs magis versati sunt, eò impensius Mineruæ cultoribus faueant, & propitij adsint. Nimirum illud est quod dici solet, ὅμοιον ὁμοίῳ ἐφίεται. Porro tibi quàm sint apertæ Musarum ianuæ, vel ex hoc constare poterat, quod verè episcopi munere fungens, dum sacra ad populum è suggestu verba facis tanta dicendi vbertate, tantaque eloquij gratia polleas, vt tanquam flexanima Pitho, aut Hercules ille Gallicus auditorium, quasi attonitum, facile quouis pertrahas. Nihil enim est tam abstrusum, nihil tam reconditum in Philosophia tum diuina, tum humana, quod non disertissimè, & eruditissimè explicare possis, siue id vernaculo, siue latino sermone præstare lubitum sit. Iam quod in nouam hanc Duacensium academiam (qui populus diocesi tuæ paret) ita affectus sis, vt dum arduæ eius erectioni incumbis grauissimas molestias, improbissimosque labores, etiam pecuniæ dispendio coniunctos, magno, flagrantique animo subire non detrectaueris: nonne & id eximiæ in te virtutis, desiderijque episcopi officium obeundi argumentum ex[illegible]it? Cum enim hoc sæculo innumeri propè sint hostes, qui (proh dolor) fidem nostram, hoc est, Christianam dolosis

cunicu-

cuniculis oppugnẽt: vidit prudentia tua nullis armis, nullisque præsidijs acrius illis obuiam iri posse, quàm comparatis vndique literatorum agminibus: quibus istos perniciosæ zizaniæ seminatores à finibus tuis procul arceres. Cæterum virtutes has, licet sanè eximias, adæquant humanitas illa tua ingens, atque modestia, quibus regionis nostræ hominibus tam gratus, tamque iucundus iam eras effectus, vt non sine grauißimo animi dolore paßi sint te à nobis diuelli, dum nuper ad sacrosanctam synodum Tridentinã te reciperes: etsi eis, qui vicariam tibi operam præstaret, D. Ludouicũ Porinum virum summa probitate, & iuris vtriusque peritia celebrem, relinqueres. Neque sanè inuitus apud tui amantissimos, remansisses, nisi Pontifex Maximus, atque etiam curia regia precibus te minacibus eò perpulissent. Intelligebant siquidem illi quanti interesset te vitæ maxima integritate, ingenio acri, & prudenti, eruditione rara, facundiaque penè ineffabili præditum, non desiderari, vbi de rebus tam serijs tam seriò tractaretur, ac decideretur. Deum autem opt. max, cuius nutu hæc geri scimus, obsecramus, ac suppliciter obtestamur, vt pijssimis tuis conatibus, eorumque qui istic tecum sunt, felicem, atque Reipublicæ Christianæ salutarem exitum sortiri tribuat, ac tandem patriæ, subditisque tuis incolumis restituaris. Vale antistes præclarißime. Vallencenis. die diuo Ioanni Euangelistæ sacro. Anno M. D. LXIII.

LAVRENTII DACHOLII

TETRASTICHON.

Hactenus inuictas vires tutata podagra,
Eluſit medici ſpicula denſa gregis.
At nunc illa tuis, Silui, confixa ſagittis,
En tibi dat victas iam ſuperata manus.

IOANNIS SYLVII INSVLENSIS DE MORBI ARTICVLARII CVRATIONE, TRACTATVS PRIMVS.

De arthritidis,& specierum eius definitione. CAP. I.

QVIA IN QVAVIS DISCIPLIna cauendum est,ne per ignota procedamus: consultum esse duximus, in ipso institutionis nostræ frontispicio, quid arthritis, quidúe eius species essent, explicare. Arthritis igitur morbus est, qui articulorum substantiam infestat. Atque ob id à Latinis morbus articularis, aut, Pliniano more, articularius dictus est. Vnde generis naturam obtinere extra omnem controuersiam est. Eius autem species etsi articulorum numerum adæquare possint: quia tamen tribus duntaxat vsus nomina imposuit,reliquas arthritidis generis sui appellationem subire medici sanxerunt.Quibus verò nomina indidere,sunt hę:Podagra,Chiragra,& Ischias. Podagram autem definiuere, cum in pedum articulis, maximè verò pollicis, fluxio constiterit. Chiragram,cùm humor ipse manus carpum, vel externam eius partem, vel digitorum articulos, ac vincula aggrauat.Ischiadem autem(quam latinę puritatis securi Sciaticam, sicut & Ischiadicos,Sciaticos,nominãt) vbi dolor circa iuncturam, quam Græci ἰσχίον,Latini coxam, aut coxendicem appellant, excitatus est. Est autem coxa (Gal.com.2.in lib.de fracturis definitore) os illud quod caput femoris excipit. Articulus verò ab eodem lib.de ossibus finitur,naturalis

ossium

oſſium compoſitio: Et articulatio, lib.12.de vſu partium, oſſium compoſitio, propter modum voluntarium facta. Cęterum quo pacto, & ex quibus illa fiat, pulcherrimè & fuſiſſimè Ioan. Fernelius, vir pręſtanti ingenio, magnæq. virtutis, lib.1. ſuæ Phyſiologię, cap.2. tradidit. Quanquam in Veſalij viri me hercle diligentiſſimi, elaborata anatome nullum lumen, quo negocium iſtud manifeſtari poſſit, quiſquã deſideret. Quare te inde petere, ſi quid hîc amplius fortè requiras, monemus.

De morbi articularis cauſis,

CAPVT II.

VARIAS, ac multiplicitate intricatas apud ſcritores reperimus huius affectus cauſas. Sed vt in re non vſqueadeo difficili, clariores eſſemus, tædioſam verborum congeriem reijcientes, rem quàm potuimus arctiſſimè omnem complexi ſumus. Duas igitur tantum huius morbi cauſſas præcipuas, & neceſſarias aſſignauiſſe nobis viſum eſt ſatis. Quarũ prior humorum eſt redundantium vitium: poſterior articulorum imbecillitas. Porrò humorũ vitiatam exuperantiam crapula, vini feruidi (maximè, teſte Gal. ſi quis eo ante præſumptum aliquem cibum vtatur) aut potus arte fumoſi intemperantior vſus: deinde ſomnus immodicus, & qui præcipuè ſtatim à paſtu inuadit: hinc otium nimium, aut ſolitarum exercitationum intermiſſio: conſuetarũ vacuationum retentio, imminutióue, &, vt vno verbo dicam, quæcunque perfectæ cõcoctioni aduerſantur, procreare ſunt maximè apta, & idonea.

Altera autem cauſſa, nimirum articularis imbecillitas, & laxitas frequentiſſimè à parentum Arthriti-

corum

corum languido, & imbelli ſemine in ipſos fœtus diriuari ſolet. Siquidem, Hip. lib. de aëre, regione, & aquis teſte, ſemē genitale ab omnibus corporis membris, à ſanis quidem ſanum, & à morbidis morboſum, excernitur. Quantum tamen hîc imperium obtineat rei Venereæ, viniq́ue immodicus, & intempeſtiuus vſus, vel apud Græcos iactatum hoc diſtichon poteſt abunde docere,

Λυσιμελοῦς βάκχου, καὶ λυσιμελοῦς Ἀφροδίτης
Γεννᾶται θυγάτηρ λυσιμελὴς ποδάγρα.

Idipſum verò nos ita Latinū facere conati ſumus:
Soluentis Bacchi, Veneris ſoluentis & artus
Hos itidem ſoluens nata Podagra fuit.

Quòd ſi quis iſtud ipſum ex medicorū principibus diſcere malit: Hippoc. audiat lib. 6. aph. 28. hoc modo loquentem: Propter Veneris abſtinentiam Eunuchi podagra non infeſtantur. Rurſum eiuſdem lib. aphor. 30. Pueri podagra non laborant, ante Veneris vſum. Cuius quidem rei cauſſam, ne quis forte deſideret, reddit Gal. ipſe lib. 1. de ſemine cap. 13. Quòd nimirū in concubitu vnà cum ſpermate multa ſpirituum vitalium copia excernatur: vnde corporis perfrigeratio, & cruditatum coaceruatio cōſequitur, ex quibus & partium imbecillitas proueniat neceſſe eſt. Deinde quàm non cedat Bacchus, aut Comus ipſi Veneri in hoc malo progignendo, in eorundem aphor. comment. Galenū abunde docere, quiſquis ea lecturus eſt, fatebitur. Nam cum Hippocratis quidem ſæculo concedat verum fuiſſe Eunuchos podagra nō laboraſſe: hoc ideò eueniſſe ſcribit quod ipſi vitæ temperantia, & moderatione ſumma vterentur. Sua verò ætate auctis delicijs, luxu, voluptatibus, atque adeo helluationibus eos nequaquam à

podagri-

podagricis doloribus immunes fuisse. Porro quæ ibidem scribit, huc quoque adduxisse, non parum nobis emolumenti allaturum videtur: quod ad morbi etiam cognitionem multum faciat. Id autem est: Neque partium imbecillitatē seorsum, neque humoris excrementosi redundantiam generandæ Arthritidi posse sufficere: sed vt vtrunque coniunctis eodem tempore viribus, ægrum infestet, opus esse. Atque id tam euidentibus probat argumentis, vt nemo sit, qui non facilè in eius sententiam descendat. Quare ijs supersedere, & lectorem eò remittere, consultius videbatur. Priusquam tamen aliò sese nostra recipiat oratio, maximum operæpretium duxi, in medium producere quid de his caussis Fernelius ipse suæ pathol. lib. 6. doctissimè, & grauissimè tradiderit. Is enim præter humoris exuperantis Procatarticas caussas, etiam Interiores constituit. Nimirum cerebri, totiusque capitis imbecillitatem, & frigidam, humidamque intemperiem. Humor enim, inquit, vel alimenti vice, capite exceptus, quum hęc vitia adsunt, totus confici non potest, ex eoque necesse est excrementum tempore gigni, atque cumulari, quod accedentibus supradictis caussis Externis fluxioni fit obnoxium. Quod autem ex Galeni sententia suprà dictum sit tam insignem noxam vini potentioris intempestiuū vsum aduehere: caussam ipse Fernel. huc transfert: Quia nempe caput impleatur, & nerui, mēbranæque feriantur. Sed qua ratione hæc ab eo dicta sint, suo loco ostendemus.

De humo-

De humoris ad articulos collabentis qualitate. CAPVT. III.

QVALIS autẽ is humor ſit, qui tam atrox, tamque pertinax bellum, idque ferè per interualla, articulis inferat, non parua exiſtit inter medicorum Coryphęos controuerſia. Bona ſiquidem pars tum veterum, tum neotericorum varium, ac iuxta quatuor humorum numerum, multiplicem conſtituere videtur, atque arthritidis materiam nunc bilioſam, nunc pituitoſam, nunc ſanguineam, imò & melancholicam, quandoque aſſeuerare. Quidam verò, quanquam pauci, rem ſecus ſeſe habere, comperiſſe exiſtimantur. Certè Aretæus ille Cappadox, quem ante Pauli Ægin. & Aëtij tempora floruiſſe conſtat, nobis ſcriptum lib. 2. diuturnorum affectuũ de arthritide cap. 12. hoc modo relinquit: Videtur autẽ caloris, aut frigoris differentiã præ ſe ferre: ſiquidẽ modò ex calore, modò ex frigore voluptas percipitur. At mihi placet, inquit, vnicã eſſe morbi cauſſam, inſitam frigiditatem, vnicumque eſſe affectũ. Hęc ille. Cæterũ quonam modo in ipſis articulis, ex materia planè frigida, calor quidã, & ſępè intẽſus oboriatur: quia Fernelius eadem cum Aretæo ſentiens, dilucidè demonſtrat vtile duximus fore ipſius verba, cum eis, in quibus Aretæo conſentit, his ſubnectere. Sic igitur ait: Neque porrò humor hic, Continens arthritidis cauſſa, tam varius, atque traditur, exiſtit: nec enim ſanguineus, nec bilioſus, nec melancholicus vnquam eſt, ſed omnino vel pituitoſus, vel ſeroſus, &, vt metipſe paulò infrà dicit, ei perſimilis, quem frigidiore cœlo è cerebro per nares fluere cõperimus. Sed ipſe pergit inquiens: Perperamque arthritidis differentiæ ex humoris genere ſtatui ſolent: vt alia calida, alia frigida

sit, sed omnis frigida est ex frigido humore genita. Deinde subdit, Quòd si rubor, aut calor interdum, maximeque in podagra, aut chiragra cernitur, is non ex morbi essentia, sed ex vehementia fit doloris, qui ruborem, caloremque, nonnunquam & febrem accersit: quæ potissimum ijs eueniunt, qui constitutionem corporis obtinent impensè calidam, atque plethoricam, & qui leni occasione febre iactantur. Hæc ille. Porrò si ipsius Galeni de comp. pharmacorum sec. locos lib. 10. verba recta bilance perpendere quis voluerit, comperiet perplexè admodum, & quasi nutantem, aut potius sui temporis medicorum sententijs obsequentem de differentijs illis fuisse locutum. Siquidem de humoribus ipsis infestātibus loquens, melancholici omnino non meminit, neque biliosi singularis. Dicit quidem quod aliquando humor irruens sanguineus sit: sed ilico quasi dicti pœnitens subdit: vt plurimum verò pituitosus est. Fateri quidem possemus in corpore, sanguine, aut bile aucto, pituitosum ipsum humorem nonnihil secum sanguinis, aut bilis conuerrere posse: sed tamen pituitam solam caussæ appellationem sibi vendicare. Neque id sanè mihi à Fernelij sententia discrepare videtur suprà dicentis: A dolore ruborem, calorem, atque febrim accersiri, in ijs potissimum, qui iam corpus ad ea præparatum habent. Sed quid dolorem ipsum faciat, etiam dicēdum est. Is igitur indè oritur, quòd humor ipse collapsus articulorum vincula, membranas, aut tendones impleat, atque distendat.

Vnde,

Vnde, per quas vias, & quo influat humor arthriticus. CAPVT IIII.

PORRO ad huius mali profligationem (eò enim, veluti ad ſcopum quendã tela noſtra diriguntur omnia) multum intereſſe videtur, vt ſedem, è qua deriuatur eius materia, perſpectam habeamus. Nam propter illius ignorantiam fit, vt non tantum viri idiotæ, ſed & mulierculæ colo aſſidẽtes, & lanæ non vereantur proclamare, in podagræ curatione medicorum turbam cæcutire. Quibus quidem opprobrijs id mali eſſe incurabile, & in eo medicorum conatus omnes vanos, & irritos eſſe, ſignificare volũt. Sed quàm iniuſtè, & temerè id faciant, infra demonſtrabimus. Modò autem vnde, & per quas vias, atque etiã quò humor ille noxius influat, dicemus. Non iniuria etenim dixit Fernelius ſibi adhuc viſum eſſe neminem, qui id ad vnguem inueſtigaſſet. Certè ego, poſtquam multorum ſuper hoc affectu ſcribentium libros peruolitaſſem, paucos admodum inueni, quibus id curæ fuerit, vt eò penetrarent. Demetrius quidem Pæpagomenus, ſed veluti Phœnix vnicus inter reliquos ἐν τῷ αὐτοῦ περὶ τῆς ποδάγρας συντάγματι ad Imperatorem Michaelem Palęologum, ex recrementis quæ in ſingulis corporis partibus naſcuntur, humorẽ ipſum arthriticum gigni ſcripſit. Sed huius ſententiæ Galenus com. lib. 6. aphor. 28. nobis planè reclamare videtur, Arthriticos dicẽs ferè omnes prius fieri podagricos. Aëtius verò etiã Galeno apertius & grauius, his verbis, refragatur. Cæterum, inquit, initio à pedibus ſumpto, paulatim ad genua malum procedit, ad coxendicum item, ac femorum iuncturas, deinde ad manus. Quin & ipſe Auicen. in eandem ſententiam loquẽs lib. 3. fen. 22. manifeſtò aſſerit, quod quicun-

que fiunt Arthritici, primò podagra corripiantur. Quòd ſi à ſingulis corporis partibus humores illi oboriantur, cur non ęquali tempore, aut etiam citius, chiragra, iſchias, aut arthritis reliqua corporis articuſamenta infeſtans, enaſcūtur? Audiui equidem nonnullos, eoſque me herculè viros grauiſſimos affirmantes, id efficere pedum diſtantiam à calore naturali: vnde maturior pedum artuum debilitas conſequeretur. Sed eorum rationem experimenta quotidiana confutant. Cum enim chiragræ ſedes à calore naturali amplius diſtet, quàm Iſchiadis, frequenter tamen accidit vt nondum nata chiragra Iſchias oborta ſit. Quod etiam Aëtius innuere voluit, cùm ſpecierum arthriticarum ordinem conſtituens, primo loco Podagram poſuerit, ſecundo Iſchiadem, & poſtremo Chiragram. His itaque diligenter conſideratis, tutius atque etiam conſultius cēſemus ipſius Fernelij ſuper hac re ſcita amplecti. Is autem poſt efficaciſſima argumēta (ad quæ lectorem remittere, quàm prolixitate offendere, maluimus) tandem meritò aſſerit huius pernicioſi humoris ſedem, & veluti caſtellum, caput eſſe. Non quidem, vt ipſe inquit, cerebrum, aut interiores eius ventriculi, in quibus pituitoſum excrementum cumulari, coaceruarique ſolet (hoc enim vel foras per nares, vel per palatū in aſperam arteriam, atque pulmones, aut in ventriculum, interioreſque ſedes illabitur) ſed partes capitis externæ, & extra caluam poſitæ origo ſunt Arthritidis: è quibus ſuperuacaneus humor per ſumma corporis ſub cute deorſum decurrit. Venæ enim multæ ab externis iugularibus deductæ eò excremēta ſua tenuia, atque ſeroſa deponunt. Quumque capitis craſſa, denſaq. ſit cutis è qua capilli ſuccreſcunt, non, quemadmodum

admodum è reliqua corporis cute, illinc facilè humor expiratur. Tempore igitur cumulatur copiosior, in ijs maximè quibus gignendi eius euidentes cauſſæ conueniunt. Porrò huic Fernel. ſententiæ proximè accedit Ioan. Goenrotus Franciſci Valeſij Galliarum regis quondam medicus celeberrimus, in ſuo de curandis morbis familiaribus lib. cap. 11. in quo morbi articularij curationem moliens, humoris arthritici ſedem eſſe cerebrum, tanquam membrum mandans conſtituit: quod quia craſſæ, & humidæ ſubſtantiæ exiſtit, humorum exuperãtiam facilè procreare ſcripſit. Quin idẽ in præcautione inſtituenda, cerebrum præcipit ſingulis mẽſibus catapotijs quibuſdam à redundantibus humoribus liberari, cauerique pharmacis congruentibus, ne ſumpto cibo fumi cerebrum ipſum impetant. Sed cur in articulis ipſe humor, & non in alijs partibus medijs reſiſtat, deſinet admirari qui cõſiderabit articulos ipſos compactæ, & denſæ eſſe ſubſtantiæ, quum mediæ regiones laxæ, amplæ, & permeabiles exiſtant. Rurſum quomodo è ſummo ad infima initiò, intactis medijs articulis, delabatur humor ille, etiam dicendum videtur, & puto omnino facile futurum. Quis enim neſcit illum dum recens aduenit, in iuuene, aut viro (præſertim in regione, aut tempore calidiore) eſſe ſubtiliorem, & liquidiorem? Ac proinde eatenus ſenſim fluere dum obſtaculum certum, & ſatis pertinax, cuiuſmodi pedes ſunt, reperiat? Sed tamen temporis ſucceſſu, obrepẽte ſenecta, quũ corpus frigidius efficitur, nemini dubiũ eſſe poteſt, quin ille quoq. frigidior (maximè in regione, & tempore frigidioribus) & craſſior euadere debeat. Atque tunc manifeſtum eſt non tam repente poſſe ad infima defluere, ſed in

mediarum regionum artubus resistere. Adde quòd in morbi principio (vt rectissimè Aëtius monet) partes adhuc robustiores humorem inimicum à se depellere, & ad pedes deturbare possunt, sed assiduo tandem motu defatigatæ eum admittere, atque recipere cogãtur. Atque tum demum dolor (aperto Marte iam inuadẽte morbo) sentitur è ceruice vel per humeros in manuum, aut cubitorum articulamenta, vel per dorsum in coxas, genua pedesque paulatim deuolui. Neque verò hoc loco negligendum putaui, humorem ipsum fluxioni accinctum ad id latus sese recipere, cui æger sæpius incumbit. Quod si supinus fuerit decubitus, tum (Fernelio teste) in ceruicem, scapulas, coxẽdices, vel crura defluxui fiet: si in dextrum latus, dextrum humerum, brachiumque dolor impetit: si in sinistrum, sinistrum. Neque verò humor è dextro, in sinistrum, aut cõtrà vnquam demigrat: Sed si recedente dextri dolore, succedat sinister, id sanè fit noui humoris affluxu, non loci permutatione. Superest modo, vt quam occupet sedem humor iam collapsus, minutiùs aperiamus. Id enim non ignorasse, ad morbum curãdum pertinere putamus. Postpositis igitur complurium medicorum super hac re sententijs, & ambiguis, & tenebricosis, quæ certissimè & clarissimè (nostro quidem iudicio) scripto mandarit Fernel. huc adducemus. Hic autem, inquit, qui Continens est doloris caussa, nunquam, aut admodum rarò in id cauum, ac spacium penetrat, quod inter ossium extrema interuenit, sed in vincula duntaxat, atque in eas mẽbranas quæ extrinsecus ossium extrema nectunt, & ambiunt, ac etiam in tendones eò directos: hoc sanè argumento quòd in nodosa, tophaceáue podagra, atq. chiragra, humor in calculũ

iam

iam concretus,aperta,ruptáue cute plerumque eruitur è digitorum articulis, vinculo integro, ac illæso. Et in Iſchiade ſi noxius humor in coxendicis pixidem conditus eſſet, nec tam vehementem (quod vinculum obtuſi ſit ſenſus)nec tam latè diffuſum dolorem inueheret. Inuehitur autem,quemadmodum ſub finem vltimi tractatus fuſiùs dicetur, interdum per femur,& crus ad extremum vſque pedem.

Morbi arthritici futuri ſigna.

CAPVT V.

ARTHRITIS iam enata tam claris, tamque manifeſtis ſignis ſe ipſa prodit, vt nullo omnino indice opus habeat.Sed quia futuræ,& iã propinquę(qualis eſt,vbi paroxyſmus ingruit) non perinde ſunt ſigna euidentia: ideo nos ea iam in medium producemus,aut,vt verius dicam,traducemus;quia ex Fernelij ſcriptis allata. Cumulati, inquit, iam humoris ſigna ſunt: capitis grauitas & ſomnolentia, dolor externus, & qui cõtractu,præſertimque inuerſis capillis exacuitur.Tumor œdematoſus interdum, vt cera mollis,cuti præſertim ad occipitium ſubiectus:cutis denſa,nec caluæ propius adhærens. Sic Fernelius. Sunt tamen præter iam enumerata & alia nonnulla ſigna,ſed quæ ex ipſis, quas ſuprà demonſtrauimus, cauſſis facilè deprehendi à medico poſſe exiſtimauimus. Ideoque illis modò ſuperſediſſe videbatur conuenientius. Cæterum,ne id lectori fortaſſe fuerit in mora,œdema eſt (vt ſcripſit Gal.ad Glauconem.2.) fungoſus, & abſq. doloris ſenſu tumor ex pituitoſo humore cõſtans.Cui⁹ quidẽ ſigna ſunt:tumores molles impreſſioni digitorũ cedẽtes & tardè reſurgẽtes: vt videre eſt in pedib.& tibijs hydrope laborantium.

De morbi arthritici præseruatione.
Tract. II. CAPVT I.

QVIBVS ex parentum imbelli & vitioso semine articulorum imbecillitas, laxitasúe obtigerit, eis necessarium est, vt accuratè cæteris huius mali perpensis caussis, maturè illis contraria opponant: verbi gratia. Crapula, & potus immodicus, maximè vini (vt suprà dictum est) æstuātioris, cumulandi in capite arthritici humoris caussæ existunt: temperantia igitur, & frugalitas, velut necessariæ comites, nobis solicitè accersendæ sunt. Quoniam hæ, præ cæteris remedijs, tantam habēt, in huius morbi præseruatione, & profligatione, energiā, vt scripserit Diuus Hieronymus, morbo articulari, & podagrà laborantes quosdam, proscriptione bonorum, ad simplicem mensam, & pauperes cibos redactos, conualuisse. Caruerāt enim, inquit, solicitudine dispēsandæ domus, & epularum largitate, quæ & corpus frangūt, & animam. Alexander quoque Trallianus multos sibi visos asserit, qui sola vini abstinentia podagram impendentem arcuerint. Scriptum deinde nobis reliquit Corn. Celsus quosdam, cùm toto anno à vino, mulso, Venere temperassent, totius vitæ securitatem fuisse consecutos. Narrāt denique nobis veterū historiæ M. Agrippam, in vltima suorum annorum serie grauiter arthriticis angoribus afflictatum fuisse: sed ex morbo tandem omnino reualuisse, quòd medici cuiusdam suasu aceto calido pedes eluisset. Sex. quoque Pompeium referunt huic noxæ maximè fuisse obnoxiū. Et super genua sese in triticum demittentē, ita à mor bo liberatum fuisse, vt postea diu, sine vllo prorsus podagrico dolore, superuixisse dicatur. Neque puto quenquam, vel infra mediocritatē in medicina versa-

tum,hoc mihi negaturum, quin vterque ſe ab ea peſte vindicauerit,quòd ad remedia illa,quibus articulos podagra implicitos firmauerunt,& roborauerũt, ſummam vitæ continentiam attulerint.Qua ſanè antidoto, ſi Ennius ille clarorum poëtarum præconijs tantopere celebratus,vſus fuiſſet, nequaquam huius morbi ſæuitia afflictatus perijſſe diceretur. Cæterum Ennius ipſe pater dum pocula ſiccat iniqua:Hoc vitio tales fertur meruiſſe dolores. Certè diuinus ille ſenex Cous ſexti epidemiωn particulæ 4. aphor.20. docuit, ſanitatis ſtudium eſſe non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad laborem. Cuius quidem aphoriſmi poſterior pars etiam ad huius vitij abolitionem ſpectat. Quum enim otium nimium, & deſidiam articularij mali fomitem non leuem præbere oſtenderimus, moderato ſanè exercitio illi obuiam properare impigrè conuenit.Neque tamen temerè quouis tempore labor ſuſcipiẽdus eſt: ſed priuſquam cibis ventriculum inferciamus:iuxta illud Hippoc.lib.&part. ijſdem,apho.28. Labores cibos antecedant. Sed cauendum eſt,ne velut aliud agens,priuſquam prætereat, quod dictum eſt, moderato exercitio vtendum eſſe. Siquidem vehementem & intenſum laborem iuncturas nimis calefaciendo, & debilitando morbi ſeminarium producere, haud obſcurum eſſe poterit, ei qui norit omnia vehemẽtia & impetuoſa noſtram naturam offendere. Somnus quoque immoderatus (vt prius dictum eſt)maximeque diurnus,& ſtatim à pleniore menſa ſuſceptus, huic malo procreando eſt aptiſſimus.Quare tempeſtiuis vigilijs,ſtudijſque moderatis id arcere nos oportet. In ſumma (ne nimia prolixitate offendam)quibuſuis antea oſtẽſis cauſſis, ſua erunt opponenda contraria. Quæ quidẽ ſi remis,

velísque studeas adimplere, vulgi opinionem occinentis, eum qui Podagricis parentibus prognatus sit, tandem malo eodem infestandum, refutabis. Diximus etenim suprà, idque ex Galeni sententia, articularium malum, nisi articulis imbellibus accedat humoris noxij copia, gigni non solere. Porrò qui iam accessiones aliquot sunt perpessi, pluribus, & acrioribus machinis ad hostem arcendnm opus esse ipsa ratio, vel nobis tacētibus, loquitur. Nam vbi pręcautiones (quanquam illis multum tribuamus) modò memoratas summa diligentia, & studio obseruarunt, statis tamen quibusdam anni temporibus, & venę sectio, & alui purgatio illis erunt subeundæ.

Quibus anni partibus vacuatio maximè conueniat. CAPVT II.

HVMORIBVS autē è corpore proliciendis præcipuè idoneum est Ver, deinde Autumnus, siue per venæ incisionem, siue per alui excretionem id efficere coneris. Siquidem dolores podagrici (vt lib. 6. aphor. 55. Hippoc. testatur) Vere & Autumno magna ex parte mouentur. Autumno quidem ideo excitantur, quòd æstiuo tempore facultas concoctrix sit admodum ignaua, & debilis, propter aērē corpora nostra ambientem, qui ipsum calorem naturalem tunc foras euocat. Et cùm eo ipso tēpore fructibus, quorum vberem prouentum tempestas æstiua nobis afferre solet, auidè indulgeamus: necessum est ingentem crudorum & prauorum humorum copiam consequi, qui Autumnali tempore ab externo habitu intrò propter frigus aduenies, coguntur, & deinde sui grauitate & copia, vbi caput obsederunt, ad ipsos articulos delabuntur. Qui eò facilius humores ipsos admit-

admittunt, quòd ęstiuis ardoribus meatuum sit facta dilatatio, & quòd Autumni inęquali imtemperie artus multum sint labefactati.

Verno autem tempore ob id humores mouentur quòd illi brumali frigore intus congesti, & constricti, ipsius Veris tempore soluti, foras euocentur, & ad fluxum, descensúmque habiles reddantur. Veris tamen, quam Autumni diligentiùs insidiæ nobis veniunt obseruandæ, & cauendæ. Quod sentientes Hip. & Galenus, quoties temporis delectus, quo sit corpus vacuandum nos admonent: Veris semper, Autumni rariùs mentionem faciunt. Quibuscúque, inquit Hip. lib. 6. aphor. 47. venæ sectio, vel purgatio cum medicamento conuenit, hos Vere purgare vel venam incidere oportet. In quo aphorismo Vernæ tempestatis, non Autumnalis meminit. quemadmodum neque Galenus in eiusdem aphorismi commẽto. Siquidem podagram & arthritim adhuc incipiẽtem, necdum in articulis topho (quem Græci porum dicunt) formato, multis iam annis fieri prohibuisse Vere facta euacuatione, se affirmat, sed Autũni nulla ab eo fit mentio. Similiter in libello: Quos, quibus & quãdo purgare oportet, inscripto, ferè eisdem verbis eadẽ se præstitisse, idq. vernali tẽpore gloriatur. Porrò Rhasis ad regem Almansorem lib. 9. tractatu de dolore iuncturarum, adeo apertè tunc præcipuè esse necessariã euacuationẽ docet, vt validiori assertione esse opus non videatur. Sic autem inquit. In tempore autẽ suę incolumitatis, & propriè circa tẽpus, in quo eum ægritudo inuadere consueuit, & quã maximè in Vere, assuescat phlebotomia vti, & ventris solutione. Sed cur hęc anni pars pręreliquis sit deligẽda Arthritico, eã sequuturo capite fusiùs ostendere annitemur.

periculum eminet, cùm medicamina purgantia non possunt non attrahere peculiarem suum humorem, ne in corpore quod erat nocentius relicto, id expurgetur quod naturę maximè conueniebat. Atque propter easdem ferè rationes, venæ sectio omnino non est admittenda. Frigidis enim illis humoribus tam altum abditis & tam pertinaciter renitentibus, quid aliud præter benigniorẽ sanguinem elicueris? Vnde necessum sit accedere frigoris incrementum, & morbos, qui ex eo nasci consueuerunt?

Autumno quoque sua sunt incõmoda. Siquidem cùm is æstiuos feruores excipiat, qui calorẽ natiuum veluti assauerunt, languidioremq́ue effecerunt, non dubiũ est quin corporis vires imbelliores tunc etiam existant. Adde quod Autumnus (vt Gal. habet com. lib. 3. aphor. 9.) hoc imprimis mali habeat, quòd maximè sit inæqualis, & modò calor, modò frigus eodẽ die dominetur. Quæ inęquabilitas corpus ipsum maximè solet labefactare.

Neque verò sola hac ratione Autumnus dicitur noxius: sed quia humores etiam (vt loco iam citato Galenus ait) qui prius ad cutim mouebantur, atque eius perspiratu digerebãtur, per Autumnum ab aëris ambientis frigore pellantur in profundum, & intrò cogantur. Quum tamen suo frigore non ita corpora aggrauet, atque hyems: neque ita ardoribus, vt æstas, vtraque anni parte Autumnus corporis vacuationi aptior erit. Quòd præsertim velut suprà ex Hippocrate demonstratum est, etiam tunc articularij morbi excitari soleant.

Porrò ipsius Veris ad corpus vacuandum præstantiam, Galen. in præfatione lib. 1. Epidemiôn vnico verbo extulit, cum ipsum εὐκρατώτατον, id est, temperatissimum

ratiſſimũ eſſe affirmauerit. Deinde cum eiuſdem lib. com. 1. eſſe in medio hyemis & æſtatis, hoc eſt neque frigidum, neque humidum, neque calidum, neque ſiccum eſſe pronunciauerit. Vnde fit, vt à reliquarum anni partium incommodis, & noxijs Ver eſſe immune fateri cogamur. Adde quod, per huiuſcemodi dotes humani corporis, vires (quarum qui tundendam venam, aut aluum medicamine ſoluendam inſtituit, ei vnicè habendam eſſe rationem omnes omnium medicorum libri proclamant) vigere, atque intendi manifeſtum euadat. Taceo quod eo ipſo tempore humores omnes fundi, & mediocriter moueri, quaſiq. ad euacuationem ſeſe vltrò offerre incipiant. Quibus omnibus penſitatis nemo, opinor, tunc cum maxima ſecuritate moliri nos corporum euacuationem poſſe dubitabit.

De Veris & Autumni ineuntis conſtitutione, deq; venæ ſecandæ qualitate.

CAPVT IIII.

QVANDOQVIDEM ex antiſtitum medicorum Hippoc. & Galeni ſentẽtia, dictum ſit, verno tempore potiſſimum, deinde Autumnali inſtituendam corporis vacuationem: non omnino abs re, aut parergon fore ratus ſum, ſi de vtriuſque principiorum conſtitutione, aliquid hîc dixero. Tametſi eorum certum & inuariabile initium, nolim quod à nobis quiſquã curioſior requirat. Siquidem annorum ferè ſingulis reuolutionibus Ver, & Autumnũ (quemadmodum & reliqua duo anni tempora) aëris varia conſtitutio nobis nunc tardiùs, nunc celeriùs adducit: Solent tamen Aſtronomiæ proceres (quorum in his ſententiæ multum tribui debere exiſtimo) Veris principium conſtitue-

cõſtituere, cùm Sol à primo puncto Capricorni perueniens ad locum medium inter vtrumque Solſtitiorum, Æquinoctium vernale conſtituit. quod accidit ſub menſis Martij medium in principio Arietis. Autumnale verò initium ſtatuerunt, quando Sol à Cancro diſcedens Capricornum verſus, in loco inter Solſtitiorum vtrunque medio conſtiterit, AEquinoctiumque Autumnale creauerit. quod euenire ferunt menſis circiter Septembris medium, Sole videlicet Libram ingrediente. Sub hæc igitur tempora venæ ſectio primò, deinde humorem per aluum deturbatio (de qua capite ſequẽti tractabitur) Arthritico conſtituenda eſt. Cæterum, quia multa ſæpe interueniunt (eſt enim humana vita innumeris propè incommodorum, & morborum caſibus obnoxia) quæ euacuationem prohibere valeant: etiam, atque etiam moneo, & hortor, ne illam, niſi prudentis, & eruditi medici adhibito conſilio quis moliatur. Porrò quũ Medici ferè omnes in prophylace, ſeu præcautione venam incidi iubeant, pauci admodum qualem ſecandam cenſeant, aperuerunt. Quod ideo ſanè accidiſſe, vero ſimile eſt, quia ætatis, regionis, victus, virium quoque, & corporis diligenti adhibito examine, Medici prudentiæ nunc hanc, nũc illam incidendi libertatem relinquẽdam putarint. Valeſcus tamen ex Rhaſis conſilio Hepaticam, aut ea non apparente Mediam, ſiue, vt vulgus loquitur, Medianam ſecari præcepit. Sed poſterior ſanè, ſi nihil impedimento fuerit, cõſultius eſſe videtur, vt incidatur, cùm vt pręcordia humorum grauamine leuentur, tum vt caput (in quo materiam Arthritin cauſſantem ſedem habere diximus) eorundem redundantia expurgetur.

De modo

De modo per medicamentum vacuandi.

CAPVT V.

SED quia hostilem hunc humorem pituitosum esse,& ex cruditate ortum demonstratum sit: Hipp. autem lib. 1. aph. 22. Concocta medicari decere,atque mouere non cruda scripserit:ideo arthriticæ materiei præparandæ accuratam diligentiam adhibere conuenit. Quod quidem oportunè fiet, si quatuor, quinquéue diebus ante catharticorum medicaminum assumptionem,quæ oportet, sumenda præscripserimus. quæ quidem etsi passim cuiuis sint obuia, formulam tamẽ vnam atque alteram præparandi visum est hîc pręscribere,vt magis in promptu habeantur. ℞.mellis rosacei,oxymel. simp.sing.℥.ij.s. decoctionis origani hyssopi sing. ℥.v. E quibus conficiatur serapium,quod quatuor vicibus matutinis tepidulum assumi iubeatur. vel:

℞. mellis rosf.colati ℥.ij.syr.è stœchade ℥.j.syr.de rosis siccis ℥ s.Aquarum bethonicæ,absinthij sing.℥. iiij.s.Permisceãtur,& eis paretur serapium,quod clarificetur,& odorum reddatur santali citrini, & nucis myristicæ sing.ʒ.j. deinde propinetur tribus dosibus sub solis ortum. Quòd si videatur medico opus, iteretur die quarto.Eodem verò spectant serapia è calamintha,è succo borraginis, è quinque,& duabus radicibus,cum de coctis bethonicæ, pulegij, satureiæ, apij:petroselini,serpylli,rutæ,anethi,coriandri,absynthij, iridis, abrotoni, chamæmeli, & aliorum huius farinæ simplicium. Vbi iam humores noxios prædictis medicamentis fluxioni paratos reddiderimus, & meatus per quos ipsi humores transire debent, reserauerimus: tunc eos ad intestina deriuare, & per eadem,vt per viam tutissimam,ex ipso corpore,medica-

mine

mine purgatorio deturbare oportet. In quem ſanè vſum quāta potuimus induſtria,&diligētia ſequētes purgādi formulas,ex laudatiſſimis quibusq. medicis tum veteribus,tum neotericis ſelegimus, atque huc aſcripſimus.℞.agarici trochiſcati ʒ.ij.Aloes lotę,rha. electi ſin.ʒ.j. myrobalanorum empeliticarum,& citrinarum ſing. ʒ s. Iuæ arthriticæ, & maſtiches ſing. ℈.ij.s.Conficiatur,omnibus permiſtis,catapotiorum maſſula, & inde exempto ℈.j.s. formentur catapotia tria,quę bis tota ſumet æger hebdomada,idque duabus horis ante cœnam. vel: ℞.pilul.de hiera,ſcilicet,agar.troch.ſin.ʒ.ij.rhab.electi ʒ.j.s. Tamar Ind. myrob. citrin.& empel.ſing.℈. ij. Miſceantur omnia cum ſyrupo roſaceo tempore æſtuātiore, & cum ſyr. ex aceto, frigidiore. Deinde formentur ex ſingulis drachmis pilulæ vj. quarum iij. aut iiij. deuorentur abſoluta prima ſomni parte.Diebus verò aliquot interiectis eodem modo iterum ſumantur. vel: ℞. foliorum ſenæ Alexandrinæ, polypodij quernei ſing.℥.s.epithymi ʒ.ij.Aniſi ʒ.j. Coquantur in ſufficienti quant. aquæ ad ℥.v. Colatis admiſceatur ſyr. roſacei ſolutiui.℥.j.Sumatur matutino tempore vnica vice. Sed apozema ipſum alternis diebus repetendum eſt, quam diu medicus conſultus cenſuerit.

De vacuandi ratione per vomitum.

CAPVT VI.

EVM quoque vacuandi modum, qui per vomitum fit, multorum medicorum ſententia probauit. Expertus eſt autem Amatus Luſitanus (vt ipſe cētur. 3.curat.v.ſcribit) pharmacū quoddam vomitorium, quod apud Paulum AEgin. lib.7.cap.10.reperimus, Podagrico præſentaneum attuliſſe remedium.Id autem fuit ferè huiuſmodi.

Radicula ſeu raphanus multis in locis terebrabatur, deinde ipſa foramina veratri albi,& boni radicis particulis implebantur. atque hoc pacto transfixus raphanus vna nocte cineribus calidis obtegebatur. poſtridie verò mane veratri particulæ exemptæ abijciebantur. raphanus autem minutim concidebatur, macerabaturq́ue in oxymelitis lib. media per horas iiij. hinc oxymelitis à raphano percolati vncijs duabus,aquæ decoctionis anethi pondus vnius libræ affundebatur. deinde potum eiuſmodi tepentem alternis diebus, nunc ieiuno ſtomacho, nunc à prandio propinabant, aliquot diebus præuertentes ſolitum paroxyſmi aduētum. Sed quia formularum vomitoriarum plena ſunt ſcriptorum volumina, & nos infrà tract. vltim. cap. de Iſchiade 2. nonnullas præterea deſcribere ſtatuimus,hoc vnico exemplo modo contenti erimus;ne lectori & nauſeæ,& oneri ſimus.

De capitis purgatione.

CAPVT VII.

HVIVS mali veluti ſcatebras in capite eſſe ſuprà ſatis ſuperq́ue demonſtratum putamus. Quare,facta iam vniuerſi corporis vacuatione, ad huius particularem curationē,ipſum primò expurgando,vt materiæ,in eo iã collectæ,pernicies exigatur: & deinde roborando, firmandoque,ne illam deinceps admittat, ſed potenter repellat, nos quaſi pertrahere ratio videtur. Mirificè igitur caput à noxijs liberat,& expurgat pharmacum, quoquo modo fere ipſum aſſumas, quod vulgo puluis ſenæ præparatæ,vocatur. Cuius compoſitionem nobis Barth. Montaguana medicus ætatis ſuæ clariſſimus deſcripſit,& modò in pharmacopolarū officinis frequens apparet. Caput quoque

purganr non infeliciter medicamenta, quæ sequuntur ex eodem auctore decerpta. ℞.nucis myristicæ ℈ iiij. piperis longi ℈ ij.elleb. albi ℈ j. euphorb. ℈ s. Cuncta in puluerem redigantur,& per pennam, aut alium quempiam canalem naribus insufflentur. vel, ℞.masticbes,sandarachæ,vtriusque corallij,rosarum, spodij sing. ʒ j. pul. scoriæ ferri præparatæ ʒ s. permisceantur. Deinde huius pulueris æger ℈ j. brechmatis capillis implicet,cum à capite in subiectas partes fluxionem sentiet, idque vno integro mense, veterem singulis diebus puluerem pectine abradendo, & nouum inspergendo. Interea tamen ter hebdomadis singulis accipiet electuarij sequentis ʒ j. ℞. specierum diambræ, diamoschi dulcis descriptionis Mesuæ sing.ʒj. aureæ Alexandrinæ sine opio descript.Nicolai ʒ j.mellis conseruationis myrob.chebularum ℥ iiij. sacch.albi ℥ ij.fiat confectio in forma electuarij.

Conuenerit quoque toto defluxus tempore sequentis compositionis pilulam vnam dentibus mandere manè,& vesperi,per quartam horę partem,continuè expuendo quod ad os deriuatum fuerit. ℞.costi dulcis,cubebarũ,nucis myristicæ,glycyrhizæ, anisi,sing.ʒ j.s.pyrethri ℥ ij. saxifragiæ, doronici, eryngij sing.ʒ ij. quibus pulueratis cum tragacãthi muccagine,formentur pilulæ auellanæ magnitudine.

Postremò donec fluxus prorsum sit repressus à singulis pastibus sumetur vnus horum trochiscorum,qui recipiunt: Masticbes ʒ j. corallij vtriusque tenuiter contusi, spodij de canna sing. ℈ j. conseruæ cydoniorum zuccharinæ lb.s. Omnibus permistis formentur pastilli ʒ s.

De ventriculi, & partium concoctioni famulantium firmatione. CAP. VIII.

QVONIAM verò ex praua ventriculi concoctione noxij, & crudi humores producuntur, qui sursum ad caput facilè ferantur: ideò omnino necessarium videtur, vt ventriculum ipsum cum partibus ei finitimis, & auxiliatricibus firmemus, & roboremus. Profuerit igitur ipsum sequenti cerato, quo robur ei adijciamus, munire. ℞. mastiches ʒ.j. s. cariophyllorum ʒ.j. menthæ, rutæ, styracis calamintę sing. ℈.ij. resinæ electæ, ac claræ ʒ.vj. Ladani ʒ.j.s. dissoluatur & coquatur omne gummosum in vino aromatico forti. Hinc cum ceræ.q.s. formetur ceratum figuræ vnius scuti.

Ad eundem vsum comedet æger singularum septimanarum alterius diebus vnam myrobalanũ chebul. conditam. Hac enim via non modo ventriculo firmitudinem: sed & capiti, & hepati, atque etiam renibus suis ingens auxilium adferet.

Plerique autem therebintinam electam, quantitate auellanæ sumptam diluculo, vehementer vtilẽ esse censuerũt. Gordonius verò theriacæ drachmarũ duarum pondere per tẽporis interualla sumptæ, ferè primas attribuit. Sed & optimum censetur aquæ stillatitię menthę ℥.j. aut ij. ferculis, atque etiam potui admiscuisse. nam id ventriculo vigorem adducit, ab eoque & ab hæpate materiã phlegmaticã arcet. Priusq̃ verò ab his recedamus, addam, principum partium vires non mediocriter foueri, augerique, si quis interdum sumpserit condita seu, vt vulgo dicitur, conseruas rosarum, florum rosmarini, myrobalanos conditas, species diarrhodon abbatis, triasantala, diamargaritũ, diamoschum, rosatam nouellam, aromaticum

rosatum.

rosatum, & alia huius classis, quæ grata & partibus illis nobilibus amica longa experiẽtia compertũ est.

De neruis & articulis corroborandis,
CAPVT IX.

IDCIRCO autem artus firmandi sunt, vt humoribus noxijs affluentibus resistere valeant. Inter illa autem, quæ ea vi prædita sunt, celebratissimum est apud medicos consilium istud. Sal minutim cum oleo communi teratur, ac eo articuli tum matutino, tum vespertino tempore, idque toto vitæ curriculo confricentur: nisi quis forte vltra modum sicca intemperie laborauerit. Matthæus de Grad. optimum esse scribit, dum adhuc nullus adest tumor in articulis, lauari partes affectas lixiuio non admodum acri, adiecto salis & rosarũ modico. Valescus verò ex Arnoldi Villanouani sententia mirificam virtutem pedum articulis roborandis aquæ aluminosæ attribuit. Balnea quoque ex astringentibus, discutientibus, & roborantibus, omnibus Podagricis vtilissima prædicant. Quocirca extra paroxysmum, aut saltem post inflammationum remissionem articulos affectos aqua marina, lixiuio, vel vino astringente lauare conueniet. Quanquam hoc non contenti quidam in prædictis, aut etiam in aqua simplici herbas exiccantes, & discutientes, quo maior vis concilietur, decoquunt, & deinde lauant. Quidam etiam balneum parant ex saluię chamæmeli, lauri sing. m. j. ea decoquentes in aquæ lib. x. adiectis salis lb. ij. s. vsque ad salis consumptionem. Et deinde ea aqua calida, tempore potissimum frigidiusculo, locos affectos colluunt. Sed iubent interea vt statim à lotione spongiæ aceto & sali permistis immergantur, & partibus laborantibus circum-

ponantur,vt à fluxione immunes reddantur. Cauendum verò est,ne æger diutius moram trahat in aqua calida,dum balneo vtitur,aut dum se lauat. alioqui fluxiones prouocaret.Deinde consultum fuerit à lotione corpus pannis lineis,& eis siccis,abstergere,& perfricare.

De victus ratione Arthritico obseruanda,
Tractat. tert. CAP. I.

TANTI est momenti, non modo in hoc,sed & in alijs propè omnibus morbis debita victus ratio, vt ea sola seruata plurimi morbi profligentur. Sed in hac tantum imperium, tantumque auctoritatis obtinuit consuetudo,vt Hipp.ipse lib.2.apho.50.scripserit:Quæ ex longo tempore cõsueta sunt,etsi deteriora sunt, insuetis minus molestare solent. Cuius quidem aphotismi sententia, quamuis ad alia nonnulla extendatur,tamen de esculentis ; & poculentis nobis potissimum debere intelligi videtur. Quocirca non qui cibi,aut potus generaliter sint optimi, & delicatissimi in quauis gente,sed qui apud nostrates pluris habeantur,aut saltem minus insalubres tradere destinauimus.Nam,vt idem auctor est lib.1.aph.17: Condonandum aliquid tempori, ætati, & consuetudini. Itaque postpositis, quæ exterarum regionum tradũt Medici,præceptis,vernaculam nostram victus rationem potissimè sectabimur: ægros monẽtes interim, ne cibum vllum quantacunque bonitate celebrem, in ventriculum demittant,nisi antecedentis facta debitè concoctione: ne fortè crudi aliquid ex ipso hepate per venas Meseraicas ad se pertrahat,vnde nutrimentum fit substantię corporeæ consequuturum crudum,& insalubre. Siquidem secunda concoctio (vt habet

habet medicorum axioma) primę prauitatem emendare nequit, ſicut neque ſecundæ, tertia. Quam Maleam vt deuitare poſſimus, conſultiſſimum fuerit edulia ſibi deligere concoctu faciliora, & naturæ noſtræ conuenientiora. De quibus iam ordine, à carnarijs incipientes, tractabimus.

De vitulina. CAP. II.

VITVLINA non infimas, inter quadrupedum genera, parteis obtinere, meritò cenſetur. Quandoquidem temperatum in nobis ſanguinem generare conſtet, & concoctu (vt Gal. de alim. facult. lib. 3. innuit) ſit perfacilis. Auerrhois verò, præter eas dotes, ſaporis ſuauitatem, odoriſque fragrantiam illi attribuit: imò gallinaceæ anteponendam arbitratur. laudatur tamen potius aſſa, quàm aqua feruenti elixa. Deinde obſeruãdum, vt vitulum neque nimis recentem, neque nimis grãdem nobis comparemus. Nam in omnibus ferè animalibus veſcis accidere ſolet, vt ætates extremæ vitio ſuo non careant, cum mediæ, & ſaluberrimæ ſint, & iucundiſſimè ſapiant.

De bubula. CAP. III.

BVBVLA, quæ pauxillo tempore ſale cõdita fuerit, arthritico conceditur, non tantum quòd, iuxta Gal. ſententiam lib. ſuperiori capite, citato, alimentum corpori præbeat non mediocre, neque diſſipatu facilè, ſed quia etiam ventriculum recreet, appetentiamque excitet. At quæ diutino tempore muria imbuta fuit, præterquam quòd coctu contumacior ſit, etiam prauum, craſſum, & melancholicos affectus parientem ſuccum producit. Quare non iniuria eius largiorem, crebrioremque vſum deuitandũ antiqui

ſcripſerunt. Quod autem apud nos videre ſit quamplurimos non tãtum foſſores, aut aratores,ſed etiam otijs Palladijs deditos, & quos vocant, nobiles,bubula,ſingulis propè diebus, abſque vlla noxa veſcentes: id ſanè regionis noſtræ naturæ aſſignandum, in qua cum aër corpora noſtra ambiens, quam in pleriſque alijs mundi plagis frigidior ſit,calorẽ noſtrum κατὰ τὴν ἀντιπερίστασιν, ad interiora cogi contingit, ibidemque viribus collectis,auctiorem reddi,& proinde, quæ concoctu ſunt pertinaciora,leuiore negotio domare,& in ſaniorem chylum vertere poſſe.

De Leporina. CAP. IIII.

ROMANIS non fuiſſe curæ ad vnguem eſcarum naturã examinare,vel ex eò ſanè colligi poterat,quòd poëta Romæ celeberrimus Martialis inter quadrupedes, Leporinæ primam gloriam attribuendam iudicauerit. quum tamen inter medicos conſtet eam craſſum, & melancholicum humorem progignere. Eſt nihilominus (vel Galeno teſte) quàm bubula ouillaq. ſucci melioris. Simeon autem Sethi non omnino male nutrire, ſi ventriculum nacta ſit, in quo probè conficiantur,auctor eſt. Sed id curæ eſſe debet vt menſis noſtris bimeſtris,aut trimeſtris apponatur.

Porrò Leporinæ cuneculina admodum affinis eſſe dicitur, niſi forte in caueis domeſticis incluſi cuniculi educati ſint. Tum enim plus neſcio quid vel viſcoſitatis, vel lentoris obtinere deprehenduntur, qui concoctionis commodo plurimũ ſolet officere.

De Hœdina. CAP. V.

HOEDVM capræ eſſe fœtum notius eſt, quam vt vlla explicatione indigeat. Atqui cum perhibeatur,

vt mox dicetur, caprillam noxij eſſe ſucci, contẽdunt meritò quidam hœdos vitiatum aliquod temperamentum non potuiſſe non contraxiſſe. Schola tamen Salernitana moderatè nutrire, ſanguinemque tenuem, & humidum gignere affirmat. Enimuero Medicorum non pauci agnina ſicciorem hœdinam, & ſalubriorem eſſe ſcripſerunt. Cæterum iucundiſſimi tunc hœdi ſunt ſaporis, cum herbam nondum attigerunt, nec bimeſtre, nec trimeſtre ſuperauerunt. Tempeſtiuè autem comeduntur toto Vere: ſed inaſſati magis quàm aqua cocti, ex ſucco malorum aurantiorum, oxalidis, aut condimento ſegetis, ea tempeſtatę herbeſcentis.

De Suilla. CAP. VI.

SCRIBIT Galenus (cuius ſententię totus Medicorum ordo aſtipulatur) ſuillam omnium potentiſſimè nutrire, ſimilitudinemque tantam cum humana carne obtinere, vt pro ſuilla quidam aliquando ſine vlla in guſtu, vel olfactu ſuſpicione eam eſitauerint. Scribit & idem lib. de cibis boni, & mali ſucci, ſuillam, ſi exactè in ventriculo cõcoquatur, & à iecinore in ſanguinẽ conuertatur, probatiſſimos humores gignere. Quòd ſi contrà ea nanciſcatur impotentem, & marcidum hominis inertis, & otio dediti, ventriculum, craſſus ipſius, & lentus, quo abundat ſuccus, nequaquam confici poterit. Cęterum hic meminiſſe oportet maximè, quod & aliâs monuimus, mediam ætatem eſſe in ſuilla eligendam, vitandamque quæ ſenectute dura, exuccaque ſit, aut infanti humore nimium humeſcat.

De Aprugna. CAP. VII.

MONTANA, syluestriaque animalia domesticis, vt plurimũ salubriora habentur, eo quòd excrementitiorum humorum minus producere eorum carnes manifestũ sit, vt nos infrà latius dicemus. Hinc fit vt aprugnam suillæ domesticę pręferendam lib. de attenuante victus ratione Gal. his verbis apertè docuerit: Apri suibus domesticis in cibo sunt anteponendi. Et lib. 8. meth. med. cap. 2. Ex ipsis suillis carnibus optima est montana. Quæ quidem etsi vera credantur: quemadmodum & iuxta Satyrographi sententiam, Apros animal propter conuiuia natum: eius tamen frequens vsus interdicitur: neque ad satietatem, sed ad ventriculi refocillationem esitari permittitur: propterea quod concoctionis non sit per omnia facilis.

De Veruecina. CAP. VIII.

VERVECINAM ouilla, atque arietina salubriorem esse, vel ex hoc censeri poterat, quòd Gal. lib. 3. de alimentorum facultatibus asserat, inter animantium carnes, castratorum esse pręstãtiores. Porrò veruex nihil aliud est (quod nemini ignotũ puto) quàm aries castratus, cuius traditur caro & laudabilem in corpore succum procreare, & eius edendæ (cùm tamen vix vllæ sint tam blandæ escæ, tamque suaues quarum gratia continuo vsu non obtorpescat) nullum ferè vnquã tędium obrepere. Neque pro paruo habendum existimo, quod in nostro cælo nullum propè animal, quod mensis nostris apponimus, veruece sit frequentius. Adeo sunt ouium gregi alendo, propagandoque, propter summam quam ab eo accipiciunt vtilitatem, addicti nostri rusticani.

De Cer-

De Ceruinæ & aliorum nonnullorum quadrupedum esu fugiendo.

CAPVT IX.

TANTI precij Nobilitati nostræ ceruina habetur, vt cõmunia nulla ferè satis instructa putent, si illa vel ex iure parata, vel crusto incocta, vel alio quopiã modo condita, desideretur. Imo constat Heroinas quasdam mulieres singulis diebus matutinis ceruinæ aliquam offulam degustare: hoc sibi pollicentes fore, vt morbo febrili nunquam corripiantur: propterea (vt opinor) quod nonnulli philosophi autument, & apud Plin. lib. 8. cap. 31. naturalis historię, scriptum inueniatur, febrium morbos nunquam hoc animal sentire. Cæterum qui huiusmodi argumentis non contenti, physicæ medicinæ adyta penitiùs ingrediuntur, ceruinam manifesta ratione tum pręduram, tum praui succi esse, deinde cõtumaciter in ventriculo concoqui, atramque bilem gignere tradiderunt. ideoque corpora crebrius ea vescentium non solum diris febribus, sed plurimis etiam alijs grauibus malis aptiora reddi. Quam ob rem prudentiores, & cautiores, ceruinam, vt rarius, parciusque degustent, sedulò monemus.

De Caprilla CAP. X.

SCRIPTVM nobis reliquit Hip. libr. 4. apho. 100. de ratione victus in morbis acutis, caprinis carnibus omnia inesse mala, quæ bubulis: et præterea cruditatem generare, esseque flatuosiores & ructus magis excitare, quàm reliquæ. Gal. autem in principio lib. 3. de alimentorum facultatibus dicit, caprinis carnibus, præter succi malitiam, accessisse & acrimoniam. Quare in totum eis abstinendum videtur.

Si quis tamen omnino caprina afficiatur, quo tempore illa tempestiua sit, & quo intempestiua ex Hipp. libri modo citati apho.101.discat, dicente: Optimæ autem sunt carnes caprinę æstate, autumno verò penitus illaudabiles. Rationem autem si quis nouisse desideret, Galeni super eandem sectionem commentum adeat iubemus.

De Agnina. CAP. XI.

AGNI, inquit Gal. carnem habēt humidissimam, ac maximè pituitosam. Quare si quem incessat agnina vescendi libido, prius inassatam brumali tempore mandat. idque vbi ea ab inassatione refrixerit.

De Ouilla. CAP. XII.

SVNT etiam oues natura pituitosiori, & vuidiori, ac, veluti scribit Gal. agnis ipsis excrementosiores, deteriorisque succi. vnde fit vt facilè, & crebrò ouilla vescentes in morbum aliquem grauem tandem inducantur.

De Arietina. CAP. XIII.

MEDICI omnes arietinam, & prudenter sanè, ab omnibus mensis, procul abdicant. Tetrum enim odorem, virosumq. saporem referre deprehenderūt. Deinde succi bonitate carere, & vix in vētriculo confici posse experti sunt. Ob idque deterrimam ab hircina esse spoponderunt.

De Hircina CAP. XIIII.

FOEDISSIMVM, & olidissimum omnium animalium hircum esse, vel ex hoc clarum euadere potest, quod apud quamplurimos poëtas hircus ipse pro graueolentia accipiatur. vnde luculētè, & festiuè dixit Ouidius: Offendat nares virque paterque gregis, cum fœtorē hircinum significare voluisset, Quocirca quamuis hircina caro minimū humida sit, aut

pituito-

pituitosa, aut lenta, tamen propter fœdissimum nidorem ventriculo est ingrata atque inimica. Adde quod asserat Gal. tum ad concoquendum, tum ad bonum succum gignendum esse deterrimam.

De Porcellis. CAPVT XV.

NEFRENDVM laudes si quis semel intelligere velit, audiat Galenum com. in aph. 102. lib. 4. de ratione victus in morb. acut. ita loquentem: Cum porcellorum nuper genitorum caro exuperanter humida sit, plurimum inde generat pituitæ. Rursum lib. de alim. facult. 3. Meritò igitur porcelli alimentum nobis prębent tantò magnis suibus excrementosius, quantò ipsis sunt humidiores: meritò minus etiam nutriunt. Humidius enim alimẽtum vt distribuitur, ita etiã discutitur celerius. Cum igitur caro muccosa, præhumidaq. sit, quàm rectè faciãt, qui in conuiuijs adipalibus abunde illis indulgeant, ipsi viderint. Minus tamen peccabunt, si appetentia porcellos edendi proritati, etiã atque etiã cauerint, ne semicoctos, aut plus æquo torrefactos comedant. Siquidem porcelli carnes, Hip. libro modo allegato teste, prauæ sunt, cum vel crudiusculæ, vel ambustæ fuerint. Nam crudiusculæ flatus generant, qui turbationem faciunt, & ambustæ biliosæ sunt, propterea quod crusta illa facillimè in bilem transeant. Quare & loco suprà citato Galenus porcellos pelle abiecta edendos admouet.

De Auium alimento. CAPVT XVI.

NON tantum inter quadrupedia, sed & inter volatilia veritatem habet; montana, syluestriaque animantia domesticis, ac ignauis, & quæ in palustribus locis degunt, esse longè prętantiora. Propterea quòd

(vt Gal.

(vt Gal.lib.3. de alim.facult.testis est) montana, & syluestria multum exerceantur, ac fatigentur, & in aëre ficciore viuãt.vnde liquet,inquit,quòd alimentum,quod ab eis prouenit, minus habeat excrementi:contrà valde excrementitium sit, quod à domesticis, atque otiosis sumitur. Quare necessum est alimentum eiusmodi nutriri valentius, quàm alterum, succumque meliorem & corpori congruentiorem procreare.

De Gallis,& Capis. CAP. XVII.

A GALLINACEIS,vt cibis nobilioribus in genere auitio meritò exordium capiemus.Nam tametsi gallorum, nisi iuuenum, & Venerem nondum expertorum caro sit ingrata, & apud cupediarios vilescat: exectis tamen ex illis tempestiuè testibus capi fiunt,quos, etiam ætatis adulterioris inter primas epulas non immeritò hodie reponi videmus. Siquidem eorum carnes(vel conciliatoris different.68.testimonio)inter laudatissimas recensentur,& à ventriculo,gemina quadam proprietate,optimè conficiuntur. Sed capos & sapore & magnitudine inusitata præstantes, inter Flandros Brugenses, Messinenses, & his finitimi nobis mittunt. Cæterum gallis vetulis non omnino suus honos deest. Nam ius coctorũ haustum præterquam quòd neruos (quod Arthritico anxiè affectandum est)roboret,etiam aluum vtiliter emollit: præsertim si modico salis adiecto brassicam marinam,mercurialem,carthamum, polypodiũ querneum,& his similia probè incoxeris.

De Gal-

De Gallinis. CAP. XVIII.

GALLINÆ quæ in tenebris,& otio obeſcantur, gratiores quidam ſunt palato, & ventri, ſed tamen minus ſalubres ijs,quæ aëre aperto fruentes pingueſcunt,& carnoſę fiunt. Pulli autem earum,niſi trimeſtres, aut quadrimeſtres, viſcoſiori & craſſiori ſucco abundāt. Qua ratione ipſi,quemadmodum & coturnices,arthriticū malum occultè prouocare dicuntur.

De Columbis. CAP. XIX.

COLVMBACEAS carnes Galenus inter eas,quę facilis ſunt concoctionis repoſuit. Sed maximè cautio eſſe debet, vt neque nimium nouellos, nec iuſto adultiores columbos accipiamus. Itaque genitores, niſi forte brumali tempore, quo reliquæ carnes tenereſcunt,vitandi ſunt. Qui autem domi concluſi educantur,præpingues quidem fiunt,ſed bonitate, ab ijs qui volatu, & exercitio ſuperfluam humiditatem conſumunt,ſuperantur.

De Perdicibus. CAP. XX.

VINDEMIARVM, atque meſſium tempore, contra quorundam grauium auctorum ſententiam, experimento deprehenſum eſt, perdices habitiores fieri. Quare ea tota tempeſtate edendæ veniunt,præſertim ſi adultæ comprehendantur. Earum autem caro,Auicenna auctore,eſt de ſubtilioribus carnibus impinguans, quia multum nutrit, cor abſtergit,hydropiſique, & ſtomacho confert. Galenus verò 3.de alim.fac.cap.10.& methodi medendi 8.cap.2.perdicum carnes omnibus alijs volatilium carnibus prætulit. Sunt enim preſtantiſſimæ & ſucci bonitate,& concoctionis facilitate. Sed vt vni animantium nun-

quam natura omnia dedit, id dicuntur habere noxæ quod aluum ſtringant. Quocirca ijs adhibita cautione, Arthritico veſcendum eſt.

De Phaſiano. CAPVT XXI.

IVSTIS nominibus reges, & magnates menſas ſuas phaſianis (quos gallos ſylueſtreis quidam appellant) opulentant. Siquidem Medici bonitate carnis, ſucci, & facilitate concoctionis gallinaceis æquandos tradiderunt. Conciliator autem de eis ſic ſcriptum nobis reliquit. Sylueſtrium quoque laudabiliores ſunt phaſiani, & ad ſanitatem, & robur, & fortaſſis etiam in vniuerſum domeſticis, cum ſint gallinis propinquiſſimi, & eiuſdem ferè ſpeciei. imo illis amicioris aëris, & alimenti, & exercitij amplioris.

De Gallinagine. CAPVT XXII.

PER hanc auem (de cuius appellatione magnam reperi inter doctos controuerſiã) intelligi volo eam, quæ à Gallis, vne baccaſſe, & à Flandris, een Sneppe, nominatur. Cuius quidem carnem eſſe ſuauem Albertus ſcripſit: ſed circa hyemem, quo tempore quibuſdam in locis tantum reperiuntur, maximè eſſe tempeſtiuæ tradantur gallinagines.

Da Sturnis, Merulis, Turdis, & Paſſeribus. CAPVT XXIII.

HIS veſci circiter Autumni finem, & hyemis initium nequaquam vetatur. quò tamen iuniores erunt, eò magis conuenient. Quia eorum tunc caro ſuauior eſt, & præſtantiorem in corpore ſuccum progignit.

De Turturibus. CAP. XXIIII.

TAMETSI horum carnem, quàm merularum, aut Turdorum duriorem docti quidam aſſeuerarint:

rint: Auicennas tamen illam mirè laudauit, & gallinaceæ æquiparauit. Minus autem columbis esse humidos, & temperatè ferè calidos, apud magni nominis viros inuenimus. Auerrh. verò 5. collig. mirandam proprietatem confortandi cerebri, & ingenij acuendi habere nobis scriptum reliquit.

De maiorum auium, & aquaticarum carnibus fugiendis. CAP. XXV.

PROCERIORI corpore aues, cuiusmodi sunt Struthiocamelus, Onocrotalus, Olor, Grus, Pauo, grauia concoctu sunt, & prauos, atrosque in nostro corpore humores gignere assolent. Nec his præstantiores habentur, quæ circa stagnantes aquas, amnes, riuos, paludes, & lacus versari, aut escas venari cernuntur: quales sunt Anser, Anas, Pluuius, Mergus, Gauia, Fulita, Ardea, Abardeola, Ciconia, & aliæ huius farinæ aues. quarum carnes (Galeni testimonio) humidæ, excrementitiæ, & concoqui difficiles experiuntur.

De Piscium alimento.
CAP. XXVI.

SI QVIS ad libellam, quod aiunt, sanitatis rationes exigere velit, ab omnium ferè piscium esu sese abdicet, oportet. Quandoquidem constet apud omnes naturæ alimentorum perscrutatores eos pauci, & praui esse alimenti, multasque superfluitates in humano corpore relinquere, quæ postea facillimè corrumpuntur. vnde Auic. post vehemens exercitium meritò pisces esitari vetuit. quòd per ipsum corrupti, reliquos corporis humores omnino deprauent. Rursum scribit (quæ fuit & Galeni sententia) pisces recentes pituitam generare, & ventriculum mollificare.

care: cum tamen non ſemper, aut oua, aut carnes ad manum eſſe poſſint, neque ſi fuerint, eis indiſcriminatim quouis tẽpore noſtra religio veſci permittat: nos de ijs tractare ſtudebimus, qui minori noxa ſumi poterunt, poſitis priùs generibus quàm ad ſpecies deueniamus.

Scribit autem Galenus in lib. de alimẽtis, piſcium carnem qui in aquis limoſis, ac lacuſtribus degunt admodum excrementitiam, ac muccoſam eſſe. Quare Arthriticis cane peius & angue fugiendam in confeſſo eſt: cum non ſemel oſtenſum ſit eorum victus rationem in hoc conſiſtere, & veluti caput eſſe, vt excrementoſus non ſit, non frigidus, non oppilans. Piſces igitur aut ſaxatiles, aut marinos omnibus ſanitatis ſuæ ſtudioſis diligendos eſſe totus Medicorũ ordo cenſet. Fluuiatiles verò in vniuerſum reijciendi veniunt, niſi ij qui in aqua rapidè fluente gignuntur. Nã cùm tales fluminis celeritate, aut volubilitate magis exerceantur, minus excrementorum producere poſſunt. Qui autem in fluminibus vrbem populoſam præterlabentibus, hominum excrementis, & culinarum ſordibus victitant, hoc arguit eſſe deterrimos, quòd vbi pauxillo tempore mortui fuerint, ſtatim putreſcãt, & grauiſſimè oleant. Sed hic nequaquam ſilentio prætereundum videtur, eos piſces eſſe generoſiores, qui & mediæ ætatis, & quantitatis fuerint: niſi forte pertinacem duritiem, aut diffluentem mollitiem nacti videantur. Alioquin ex molliorum, & humidiorum genere maiores aſſumi debent, ſicut è duriorum, & ſicciorum minores, propter rationes omnibus obuias, & notas.

De Solea.

De Solea. CAP. XXVII.

QVONIAM in piſcium appellationibus ita variant Ichthyographi, vt ſingularum propè regionum, imo pagorum, & territoriorum ſingula nobis adducant nomina: operæprecium facturum me exiſtimaui, ſi certioris, & dilucidioris doctrinæ gratia, piſces ipſos eâ lingua, qua nunc Gallia Belgica duplice vtitur, appellare. Solea igitur de qua hîc modo agimus Gallis dicitur, vne Sole, ſiue, vne Soeule. Fland. een Tonghe: quo modo etiam appellãt Itali. Nam apud eos Linguata nominatur. idque fortaſſis Græcorum imitatione, quibus βούγλωσσος ϗ βούγλωττος appellatur. Soleæ verò encomium Gal. lib. de alim. facul. celebrauit, dum collatis inter ſe duobus bonis piſcibus Paſſere & Solea dixerit: Non tamen omnino eiuſdem ſunt ſpeciei. Solea enim mollior eſt, & cibo ſuauior, ac in totum præſtantior, quàm paſſer. Sed cùm glutinis nonnihil habeat in aliquot dieculas aſſeruata, quàm recens cocta, melior, & ſalubrior habetur: quia temporis beneficio quod eſt in ea glutinoſum, & lentum deponitur.

De Paſſere, Rhombo, Plagitia. CAPVT XXVIII.

IN HORVM nominum appellatione tantum offendi labyrinthũ, vt inde, velut ictus ab angue, ilico me ſurripuerim, Galeni dictorum memor: Non eſſe multum digladiandum de vocibus, dummodo de re cõſtet. Secuti igitur eos ſcriptores, qui lumine quodam præuio nos ad ſe inuitarunt, Paſſerem eſſe comperimus, quem & Galli, & Flandri, Scarrekin vocarunt. Rhombum, quem Galli, vn Rhomb, aut nomine familiariori, vn' botkin, Flandri, een but dicunt. Plagitiam verò (vt habet ſchola Salernitana) aut (vt

alij quidam ſcripſere) Plagutiam eum piſcem eſſe,qui Gallicè,vne Plaijs; Flandricè,een Pladijs appellatur. Producunt autem piſces hi omnes (quātum piſciū fert natura) ſuccum optimū,& minimùm excrementoſum. Quare non omnino iniuria inter popinaleis delicias,à nonnullis,annumerantur.

De Carpione. CAP. XXIX.

PISCIS hic inter contemptibiles reponendus nequaquam videtur: ſi modo eam bonitatis gratiam obtineat, quam ſuprà cap.26.in omnibus fluuiaticis piſcibus requiri diximus: neque putauimus eadem hic referre,neceſſe. Coquuntur autem ab opulentioribus in vino, adiecto ſale, vt eius, ſi quam forte habeat,viſcoſitas abſumatur:quantumuis tamen opipare coquatur,aut condiatur, eius frequens eſus minimè probatur.

De Lucio. CAP. XXX.

NON minima quoque inter eruditos de Lucio, & Lupo piſce digladiatio extat. Cæterum non noſtrum (vt ingenuè fateamur) inter eos tantas componere lites. Tantum id dicam,quod huic noſtro negotio vſui eſſe putamus: nimirum Lucium eum eſſe piſcem, quem Gallorum vulgus, vn brochet;Flandrorum,een ſnoeck appellitat. Hunc verò Galenus ſcribit temperatum ſanguinem gignere. Quò ſanè nomine cum bonæ notæ piſcibus omnino reponi meruit: quod quidem apud Belgas nominem ferè latet. Nam ijs ita commédatur,vt inter amnicos piſces Lucio primas attribuant.

De Perca. CAP. XXXI.

PELAGIVS, & amnicula iſte piſcis eſſe traditur. Pelagium quidem à Gallis, Perche de mer,à Flandris een zee Baers,nominatum reperi. Rurſus amnicolam

ab illis

ab illis, Perche d'eau doulce, ab his verò, een soet water Baers nuncupari. Vtrunque sanè piscem summis laudibus plerique Medici extulerunt. Marinum tamen Galenus saxatilibus contribuit: quò fit, vt de ipsius in cibis salubritate minimè sit dubitandum: quum id genus pisces perpetuò laudati fuerint.

De Asello, Eglefino, & Merlano.

CAPVT XXXII.

CVM hi pisces omnes Asellorum sint species, eum tamen qui à Gallis, Merlus, & sæpe, vn Cabbiliau, & à Flandris, een Cabbeliau dicitur: Latini peculiariter Asellum, seu Asellam, Græci autem ὀνίσκον nuncupauerunt. Secunda verò species nonnullis piscis capitosus, Rondeletio Eglefinus, Gallis Eglefin, & Flandris, Scheluisch appellatur. Tertiam verò speciem Latini Merlanum, seu Merlangũ, Galli vn merlen, Flandri, een muelnaer, bolck, & wittinck dixerunt. Porrò Asellos omneis, mollis esse carnis, & boni succi minimumque glutinosi, deinde cõcoqui facile cum Galeno, Medici propè omnes tradiderunt. exceptis tamen ijs qui forsitan vitiosa pabula nacti essent. quòd si Asellam decem aut duodecim horis sale aspersam recondideris, multorum sententia est, multò salubriorem fieri.

De Laccia, seu Alosa.

CAP. XXXIII.

GALLIS vne Alose, Fland. Elft piscis iste appellatus est: quem Paulus Iouius pulparum mollicie, saporeque admodum esse delicatum, & vberrimè nutrire asseuerauit: quia tamen, inquit, glutinosioris est alimenti, excrementa eius in ventriculo non facilè atteruntur. vnde fit, vt ab ipsis exhalationib. ad caput

ſublatis,intempeſtiua ſomnolentia inducatur,& ſitis augeatur. Optimè autem laccia in craticula aſſatur, & viridi ſalſa affuſa comeditur: ſed eius captura,niſi Vere inchoante, non fit:quo ſanè tempore Chriſtianis ad ieiuniorum ſolamen, maximo ſolet eſſe adiumento.

De Mullo. CAP. XXXIIII.

MVLLORVM varia ſunt genera: ſed nos hic de eo agemus,qui Gallice, vn barbeau,ſeu, vn Rouget, Flandrice,een barbeel,&Latinè quandoque Barbus, ſiue Barbo dictus eſt: huic autem piſci gratia non infima ineſſe prędicatur:Eſt enim(Corn.Celſo atteſtāte)boni ſucci & inter teneros, duroſque piſces, medius. Sed quod mirum videri poteſt, quò vetuſtior eſt,eo ſuauior,atque præſtātior experitur: vnde perdoctè in Moſella Auſonius de eo cecinit:

Tu melior peiore æuo,tibi contigit vni
Spirantum ex numero non illaudata ſenectus.

De Sturione. CAP. XXXV.

VARIIS & tenebricoſis appellationibus ſcriptores hunc piſcem obſcurauiſſe omnino comperiet, qui eorum ſcripta reuoluturus eſt. Cæterum quum rem ipſam, non vocabula venemur,ijs prætèritis,piſcis naturam quem Galli,vn Eſturgeon, Flandri,een Stuer vocant, hic demonſtrabimus: Sturionem(inquit Paul.Iouius) maria quidem gignunt, ſed flumina maximè nobilitāt. Subeunt autem, è mari,aquas fluuiatileis, quarum hauſtu pingueſcunt, exuuntque ſubagreſtem illum ſaporem, quem in pelago conceperunt. quinimo in prǽalto mari nunquam ferè, vel rariſſimè capi, idem auctor teſtatur: eſt verò eius caro palato gratiſſima, & non mali ſucci, ſi modo

ventriculum robuſtum nacta fuerit: ſolet autem fruſtratim deſecari, & in aceto cocta ad aliquot dies aſſeruari, atque ſic ſuauius, & ſalubrius mandi.

De Salmone. CAP. XXXVI.

NOTIOR eſt huius piſcis appellatio, quàm vt vlla interpretatione indigere videatur: quare ad eius naturæ declarationem accingemur. Salmonis igitur carnes, ſi cui tam firmus ventriculus fuerit, vt probè perfici queant, egregiè alunt: qui verò inualidiori ſunt ventriculo, eas rarius in cibos admittere debēt: quanquam, ſi eis innata malitia aliqua fuerit, bona ex parte conſumatur, ſi elixetur in vino, adiectis caryophyllis, pipere, cinnamomo, & zingibere. Tranſmeant autem Sturiones è pelago ad fluuios: qua hoſpitij mutatione, virus illud marinum deponunt, & eſui commodiores efficiuntur.

De Saxatilibus in genere. CAPVT. XXXVII.

POSSEM equidem plurimorū aliorum piſcium in cibis aptorum naturas hîc deſcribere: ſed quoniam illas ex illis quæ iam ſummatim complectemur, deprehendi poſſe exiſtimauimus: viam compendioſiorem maluimus inire: ne fortè legentibus nauſeam pareremus. Piſces igitur, qui in petricoſis & ſaxoſis degunt locis, cuius claſſis ſunt Gobio, Scarus, Merula, Turdus, & plerique alij, certus eſto inculpatè eſitari poſſe: ſpondent enim Medicorum præcipui alimentum quod ex ipſis procreatur, non tantum concoctu facile, ſed etiam ſalubre eſſe: quòd ex eo ſanguis conſiſtentia medius proueniat: hoc eſt (docente Galeno lib. 3. alimentorum) qui neque tenuis admodum ſit,

neque aquosus, neque vehementer crassus. Præterea id habent gratiæ pisces saxatiles, quòd reliquis minus sint excrementosi: deinde quòd eorum caro sit mollior, & friabilior: quod sanè acceptum ferre debent aquis, in quibus degunt, quæ inter petras labuntur, atque etiam cum serenum est, moueri consueuerunt: per quem motum etiam ipsi pisces assiduè mouentur, & exercentur.

Quinam pisces Arthritico fugiendi sint.

CAPVT XXXVIII.

PISCES omnes inusitata magnitudine cuiusmodi sunt cetacea omnia, vt balena, Phoca, Delphinus, Thunnus, & si qui sunt tales, omnino abijciēdi sunt: nam duram habent carnem, & excrementosam, prauique succi: adde quod ipsa recens sumpta, nisi optimè concoquatur, plurimum crudi succi in venis congerat, senibusque cibus omnino inutilis existat. neque his minus insalubres sunt pisces, qui quorundam quadrupedum figuram, carnisque substantiam imitantur, vt canis marinus, lutra, porcus marinus, & similes. Sed neque attingendi sunt ij, qui squamis carent: quales sunt anguilla, lampetra, congrus, murena: sunt enim crassi & lenti succi, quique maximè oppilet. Præterea anguillam, & murenam, comment. in Scholam Salern. scribit stomacho, & renibus esse inimicas: sed præcipuum, inquit detrimentum ex earum obsonijs sentiunt, qui arenulas mingere consueuerunt: quoniam illæ anguillari glutino in calculos cogi, & astringi videantur. Podagra quoque laborantibus manifestè officiunt, nec vllis morbis medentur, sic vt natura iniquè fecisse videatur, quæ tam suauem refutandis, expuendisque piscibus indiderit sa-

porem. De murenis ita ſcriptum apud Aetium reperitur: Murenas & omnia mollia, vt lolligines, ſepias &c. vt quæ difficulter concoquantur, Inflationes pariant, & noxios humores generent, cenſeo reprobanda. Congros autem Galen. de alimentis lib. 3. ſcribit carnem duram habere, ægre confici, & parere ſuccos craſſos & ſalſos. lepram verò occulta quadã vi generare Albertus magnus auctor eſt. quòd verò Romanos veteres tanti Murenas feciſſe, quanti vllum aliud piſcium genus traditur, id ab eis factum Paul Iouius, non propter naturæ bonitatem, ſed ob viuacitatem credidit: nam magna earum copia, in quotidianos vſus, viuarijs incluſa diutiſſimè poterat aſſeruari, cæteris piſcibus, aut tædio carceris, aut vitio piſcinarum facile pereuntibus.

De potuum generibus Arthritico conuenientibus. CAP. XXXIX.

ABSOLVTO vtcunque de Arthriticorum cibatu, ad potus genera dietæ ordo nos iam pertrahit: illud igitur eos imprimis admonemus, vt potum omnem deuitent, cuius vehementia facile capitis arcem oppugnare poſſit: ne videlicet ipſius mali cauſſæ fomentum aliquod ſuppeditetur: quũ huius noxij humoris fontem in capite collocandum, iam aliquoties demonſtratum fuerit. quare iuſta de cauſſa, ab hoc ſcopulo Arthriticos liberare & ſeruare conantes plerique Medicorum, in quibus eſt, & Hieremias Triuerus Louanienſis quondam ſcholæ gymnaſiarcha, & doctor celeberrimus, vinum Rhenanum Francico prætulerũt: quòd iudicarẽt longè minorem copiam, & languidiorem fumoſorum vaporum ex illo, quàm ex hoc ad caput ſurſum deferri. ſunt tamen nonnulli

viri graues, qui quidem Gallicum concedunt, ſed idem malum cauētes oligophorum, & ſubrubellum eſſe volunt. Porrò in hanc ſententiam manibus pedibusq́ue eunt cuncti, vt in ipſo paroxyſmo, niſi perparcè, atque ab ijs qui huiuſmodi potui aſſueuerunt, vinum non attingatur. Cæterum audiendus nequaquam nobis videtur Hieron. ille Cardanus, vir alioqui ingenio ſanè ſublimi, & acri, qui cum nonnullis alijs neotericis ſtiptica, & quę à Gręcis ϛεγνοτικὰ, hoc eſt venarum, & arteriarum ora obdurantia, exhibenda contendunt: Ne, inquiunt, excrementoſi humores in corpore nati ad locum affectum facile dimanent: ſed, quum hi nequeant, eorum etiam confeſſione, in corpore retineri, ſine magno corporis totius detrimē to, hac cautione vtuntur: nimirum vt alternis diebus, aut tertio quoque die cathartico intus deuorato Arthritici aſſiduè expurgentur. Atqui quum Hippocratis, atque etiam Galeni pręcepta nos admoneant corpora noſtra in prauam conſuetudinem non eſſe trahenda: Conſuefacere autem corpus catharticis perpetuò ſumendis conſuetudo ſit pernicioſa, eorum ſententia de morbi articularij præſeruatione non videtur amplexanda: ſiquidem purgationes crebriores manifeſtum eſt, & apud Corn. Celſum legitur, corpus debito alimento defraudare, & in atrophiam tandem inducere. Diuretica igitur, & extenuantia, niſi corpus vehementer impurum appareat, tunc enim purgatione præuia opus eſſet, adhibere potius conuenit: vt quæ ſeroſa excremēta quotidie per veſicam quemadmodum facile experimur, promoueāt. quòd ſi his non moueantur, audiant Galenum lib. 5. de ſanitate tuenda, apertè aſſeuerantem vina, quæ diutius in ventre morantur viſcera obſtruentia, nullo modo

apta

apta esse senibus. Dulcia autem, & pallida, quibus potissimum, inquit, suspicio esset calculi in renibus gignendi, aut podagræ alicuius, articularisúe morbi impetus futuri, optima esse: quid quod & in ipsa illa vina, quo vrinas magis propellant, petroselinum, rutam, aut piper conijci præcipiat? Atque hæc cùm sufficere possent, addam tamen ne quid causentur, Rhasim & Auicēnam planè & apertè scriptum reliquisse, dolorem iuncturarum frequenter remoueri vrinas prouocantibus. Cæterum quum suprà Arthriticis, paroxysmo inualescente, vino interdixerimus, quo potus genere vrgentem sitim sint sedaturi, dicendum iam videtur. Aquam igitur bibāt, in qua cinnamomium, anisi, petroselini, coriandrique semina, & quæ huius farinæ reperiuntur, decocta sint: aut certè, si ferant facultates, eo potionis genere vtantur, quod ridicule à Barbaris hodie Hipocras nominatur. Cuiusmodi fuerit, quod accipit cinnamomi selecti ℥ ij. zingiberis ℥ s. piperis longi, granorum paradisi, galangę maioris sin. ʒ j. cardamomi ʒ j. s. nucis moschatæ, caryophyl. macis ʒ j: quæ omnia coquentur in aquæ fontanæ lb. vj. quoad quarta pars, hoc est lb. j s. sit absumpta. hinc colabuntur, & exprimentur, adijcieturque facchari lib. s. ad dulcorem potioni conciliandum.

De secundis mensis. CAP. XL.

CIBORVM varietatem & multiplicitatem omnem veteres illi medicę artis heroës constanter damnarunt, tanquam humani corporis extremam perniciem. Atqui si nostrates mēsas, & pręsertim, quas vocant secundas, viderent, quos non cachinnos tollecent? Quod Antyciris nobis opus esse clamitarent? Ratio ipsa dictat, ea edulia esse præsumēda, quę citius

in ipſo ventriculo confici poſſunt: deinde quæ difficilius,& tardius: at nos quaſi ſaluti noſtræ inuidentes,naturæ ordinem peruertimus, ea prius deuorantes,quæ pertinacioris,pòſt,quæ leuioris ſunt concoctionis: Taceo quod ventre iam ſaturo coactam appetentiam proritantes ea nobis ex conſuetudine apponi iubeamus, quæ totam maſſam in ventriculum demiſſam maximè idonea ſunt corrumpere,& veluti toxico inficere:ea autẽ ſunt fructus quidã humidiſſimi,& maximè excrementoſi, vt ceraſa,pruna,perſica mala,pyra,& ſimilia, cum omni genere lactariorũ,& dulciariorum:à quibus ſanè, quemadmodum & à quouis caſeo,in totum abſtinere Arthriticos diligenter monemus, atque in horum vicem auellanas, amygdala,vuas paſſas,piſtacia,pini nucleos,coriamdri grana pręparata,& ſi quæ ſunt his affinia ſumere ſuademus. Nec cydoniorum carnem improbamus,ſed ſine ſpeciebus confectam,& poſt reliquos cibos omneis aſſumptam: habet enim à cerebro vinoſos vapores prohibendi maximam energiã: deinde quamuis ex natura ſua facultas illi aſtrictoria inſit, tamen à paſtu comeſa ventrem laxandi vim adipiſcitur.propterea quod ventriculum conſtringẽdo bonam reddat concoctionem:vnde alui benigna conſequi ſolet emollitio. Sed in his longius progreſſi diutiusque immorari nobis videmur, quàm Arthriticorum dietæ ratio poſtulet: Quare ad ea quæ quarti, & vltimi ſunt tractatus nauis clauum derigemus.

DE ARTHRITICI DOLORIS ACTV AFFLIGENTIS CVRATIONE, TRACTATVS QVARTVS. CAPVT I.

QVAMVIS huius libri initio ſynecticam, ſiue continentem doloris articularij cauſſam humorem

quendam

quendam lſimplicem, eumque pituitoſum ac ſeroſum eſſe dixerimus, ſimplicem tamen non ſemper eſſe eius curationẽ non inficiamur. Propterea quod conſtet morbum ipſum aliquando oppugnare corpus, quod ſanguineo, aut bilioſo, aut atrabilario humore redundet: qui ſanè nequaquam, in ipſa curatione, negligendi veniunt: quum eorum exuberantia, non artus modo, ſed vniuerſum corpus moleſtari, atque aggrauari quilibet experiatur. Itaque de ijs, ſimul cum principe hoſte, nempe pituita, deturbandis ſingulis ſuis locis acturi ſumus, ab ipſa interim primaria cauſa exordientes.

De Articularij humoris euacuatione.

CAPVT II.

HIC autem meminiſſe imprimis oportet eorum quæ ſuprà tractatus 2. cap. 5. tradita ſunt: nimirum materiem humoralem eſſe præparandam priuſquam vllam expurgationem attentemus: atque id quidem quà via, quaque ratione fieri deceat, inde petere iubemus. Satis enim, ſuperque (vt opinor) ea de re illic tractatum eſt: quemadmodum forſitan & de purgatione, niſi paroxyſmi ratio, quum iam æger cruciatu arthritico affligatur, pharmaca efficaciora, & acriora expoſceret: materia igitur concocta, & ad expulſionem preparata modis, qui ſequuntur per aluum protrudetur. ℞. myrob. chebul. ʒ iij. Agarici ʒ j s. fiat decoctum, in quod colo transfuſum inijce ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarũ rub. ℥ iij. diacatholici ʒ s. permiſceantur, & inde hauſtus propinetur. vel.

℞. glycyr. paſſul. mundatarum ab acinis ſing. ℥ j. iuę Arthriticę M j s. flo. ſtœchados, cõmunium ſing. p. ij. carthami, agarici ſing. ʒ iij. polyp. querni ℥ s. zingib. ʒ j. co-

ʒ j.coquantur in. ſ.q.aquæ ad ℥ iiij . quibus colatis adijce catholici, diacarthami ſing . ʒ iij. electuarij è ſucco roſarum ʒ ij. miſceantur, & paretur hauſtus. Quòd ſi minus validis opus eſſe Medici prudentia iudicabit, tum vſui eſſe poterunt quæ tract. & cap. paulò ante citatis deſcripta fuere,ſiue liquidiora,ſiue ſolidiora poſcantur.quia tamen è longinquis partibus in ipſum ventriculum humor iſte noxius eſt deriuandus, catapotia ſanè potionibus dilutioribus erunt anteferenda, vt quæ in ventriculo pertinacius hærere, neque tam breui tempore diſſolui poſſunt. vnde conſequitur permanentior, & diuturnior(vt alibi à nobis dictum eſt) humorum attractio.nam velut magneti ea vis ingenita eſt,vt diſſitum ferrum ad ſe attrahat,ita catharticis medicamentis à natura inſitum eſt,vt occulta quadam virtute,&, vt ipſi loquuntur,tota ſubſtantię proprietate,ad ſe ex vniuerſis corporis partibus peculiarem aliquem humorem pelliciant, quem poſtea ſecum per meatus à naturæ conſtitutione deſtinatos ex ipſo corpore conuerrant.Catapotiorum itaque formulas aliquot ſubijciemus. ℞.catap.Arthriticorum,cocciorum ſing.ʒ s formentur catapotia vj.cum oxymel.ſ. mirè autem hæc conducunt. vel. ℞. pilul: fœtidarum , & de hermodac.ſing. ʒ s.è ſarcocolla ℈ j.miſce, & cum ſucco roſarum formentur pil.ix. Paris cum ſuperioribus ſunt virtutis.

Quæ autem ſequũtur, Rhaſis medici excellentiſſimi eſſe dicuntur, & mirificis laudibus extolluntur. ℞. aloës hepaticæ ℥ s.dacrydij ʒ j. roſarum rub.tritarum ℈ ij. hermodactyl. alborum à ſummo cortice liberatorum ʒ ij. miſceantur & cum ſyr.de ſtoechade formetur maſſula,è qua,pro ægri tolerãtia à Medico exhibe-

exhibebitur dosis. vel. ℞.pil.è sagapeno, aut fœtidarum ʒ j s. Agarici trochiscati tantundem misce, & cum oxymel. aut syr. de stoechade formetur moles pilularis, è qua eximētur ęgro plus minus pil. vj. postridie coque corticum myrob. chebul. ʒ ij. atque in harum decocto dissolue syr. ex pluribus infusionib. rosarum rub. ℥ ij, aut iij. deinde ex ijs permistis propinetur haustus.

Quod si huiusmodi cedere dolorem (quod facile contingere queat, si paulò vetustius fuerit) non perceperimus, sæpius hæc repetēda sunt: si enim vsquam locum habeat prouerbiū: Non vnico ictu molē quernei roboris deijci, hîc, me hercle, maximè inueniet.

Porrò post huiusmodi purgationes cōsultissimum fuerit partes principes corroborare, nunc ijs quæ in secundo tractatu ostensa sunt, nunc ijs quæ modo ostendemus.

Theriacæ vel Mithridatici antidoti ʒ ij. sumendæ sunt tribus aut quatuor horis ante pastum. Diacorallium autem quod describit Alex. Trallianus lib. 11. & Aegineta lib. 7. medicamentum est securissimum, & in potu nihil insuaue habet: prętерea partes roborādi & firmādi principes pręcipua vi prędituū comperitur.

De medicaminum anodynorum, & discutientium admotione. CAPVT III.

VBI iam inualescit doloris accessio, & administrata sunt quæ corpus recrementis exonerare sunt apta, medicamine topico, seu locali omnino opus esse censemus, quod & possit cruciatum ipsum lenire, & materiam per insensiles meatus educere. Horum igitur formulas aliquot accipe, ℞. micę panis maceratæ, in decoctione chamæmel. absinthij, maioranæ, atque modicè coctæ lb. j. cui adde cassiæ recens è

cannis erutæ ℥ j. oui vitellum vnũ, olei chamæmelini,& myrtillorum ſing.℥ j.croci ℈ j. permiſceantur, & formetur cataplaſma,quod artubus laborantibus applicetur. vel. ℞. farinæ hordeaceæ ℥ iiij.hermodac.℥ j.croci ʒ j. ouorum vitellos ij. quibus commiſtis addatur olei roſacei modicum, & cataplaſmatis formam accipiant. vel. ℞.ſucci caulium, aceti acerrimi ſing.parteis æqualeis. miſceantur cum farina ſeminis lini,& fingatur cataplaſma. vel. ℞.thyrſorum caulium ʒ iiij. axungiæ porcinæ aqua roſacea lotæ ʒ ij. miſce & vnguentum confice,quo locus dolore affectus inungatur.hoc autem medicamen Paulus aſſerit multis præſidio fuiſſe, & nos iam aliquoties experimento didicimus. vel. ℞. althææ foliorum. q.ſ. coquantur, & ſubigantur cum polline, aut hordeacea farina,deinde partibus dolentibus applicentur. Probatur autem anodynum iſtud ob id ab Aëtio,quòd leuiter diſcutiat,& exiccet.

His verò medicamētis ſi doloris peruicaciam domari poſſe non ſenſerit Medicus: decoquatur chamęmelum,melilotum,fœnigręcum,aut centaurium, atque horum decocto partes affectæ foueantur, aut aqua in qua bullierint cappares irrigentur: ſed ante omnia tradunt Trallianus,& Ægin.vtiliſſimum fore (etiamſi moleſtus iam fuerit calor) particulas dolore oppreſſas decocto foueri thymi, origani,ſatureiæ, & calaminthæ ex aceto acri, quod adhuc calidũ poſt bullitionem partibus afflictis ſuperfundendum, atque id pluribus vicibus faciendum,admonent.

Quòd ſi ne his quidem cruciatus ſæuitiem remitti perceperimus,ad narcotica, ſeu ſtupefacientia medicamina,veluti ad extremum ſubſidium, cõfugiendum erit. Quorũ formulas aliquot,quàm potuimus mitiſſi-

mitissimas, huc attulimus. ℞. micæ panis bene triti, & lactis mistorum lb.j. in his dissolue opij ℥ j.s. croci ʒ ij. cuncta simul coacta dolori admoueantur, & crebro iterentur. vel. ℞. castorei, opij sing ℥ j. croci ℥ s. permistis omnibus informetur vnguëtum, addita rosacea. vel. ℞. amyli ℥ iij. farinæ fœnig. ℥ j.s. papaueris albi ℥ s. caphuræ, croci, opij sing. ʒ ij. commisceantur cum lacte muliebri, & eis illinatur affectus locus, quem, dum istud medicamentum auferre statueris, aceto lymphato diligẽter irrigabis. vel ℞. opij, croci, sing. ℥ j. & cum tribus ouorum vitellis, oleoque rosaceo, misceantur parti laboranti applicanda. vel. ℞. papaueris albi satiui ʒ ij. lactis muliebris ℥ ij. olei rosacei ℥ s. misce.

Quid dolore iam remisso agendum.

CAPVT IIII.

VBI VERO his medicaminibus anodynis, & præsertim narcoticis rabies dolorifica cesserit, sedulò curandum est, vt ilico partes ipsas articularias calefacientibus refoueamus. alioqui periculum est, ne ita debiles, & intemperatas eas efficiamus, vt quibusuis fluoribus in posterum obnoxiæ reddantur. Chamæmelo igitur, meliloto, fœnigræco, rosmarino, saluiæ floribus, origano, satureia, sinapi, pipere, atque id genus calorificis admotis artus consolidabimus. quinimo cruciatu iam in totum sublato, aut saltem multo mitiore facto, monet Alexander ea adhibenda medicamina, quæ non solum summam cutem infestent, sed quæ in profundo fixa calfactoriam, & discussoriam virtutem exercere nata sint.

In quem

De victus ratione in ipso paroxyſmo obſeruanda, CAPVT. V.

TAMETSI ſuprà abūdè de dięta Arthritico retinenda dicta fuiſſe videri poſſit: quia tamen ea neglecta, aut nō ſatis religiosè obſeruata, vix vllum ex medicaminibus ſeu catharicis, ſeu topicis leuamen percipi valeat: viſum eſt non abs re, vel tribus, quod aiūt, verbis indicaſſe, quî cibandus ſit æger affligente dolore; quum præſertim eo tempore ſeueriori cura, & ſtrictiori obſeruantia alendus ſit. ſi itaque Arthritici corpus humore phlegmatico redundet, vtiliſſimum ſanè foret inediam perferre. nam Hippocratis teſtimonio: Corporibus humidas carnes habentibus famem adhibere conuenit, vt humiditatis corporeæ exuberantia reſtringatur. adde quòd ea phlegmatici humoris ſit natura, vt ieiunio in ſanguinem conuertatur, & in alimentum corporis partibus cedat. ſi tamen æger famem tolerare recuſet, aut ipſi Medico non videatur imperanda, ſaltem vt extenuantia, & ſiccantia edulia ſumat, cura adhibenda eſt. in hoc verò genere ſunt paſſerculi, aues montanæ, vnæ paſſæ, cappares, iuglandes, piſciculi ſaxoſi, ſed aſſi; aut ſi elixare magis iuuet; fœniculum, hyſſopus, ſatureia, pulegium, ſerpillum, & his ſimilia elixationi ſunt adijcienda. Vinum autem alibi in totum abdicauimus, aut perparcè guſtandum conceſſimus. reliqua verò quæ ad victus rationem hîc neceſſaria eſſe iudicari poſſint, ſuprà tibi petenda ſunt.

De Arthritidis curatione reliquis humoribus corpus aggrauantibus,

CAPVT VI.

QVOD ſi vna cum Arthritico humore (quem iam ſæpius phlegmaticum eſſe oſtēdimus) alius præterea,

vt pote biliosus, sanguineus, aut melancholicus, sua quantitate corpori sit infensus, geminum tunc medicus sibi scopum proponere debet: vnum pituitosi humoris, tanquam caussæ principis, depellendi: alterum ab vno, aut à pluribus reliquis humoribus infestantibus, corpus vindicãdi. quorum quidem notæ quomodo ex corporis temperamento, ex ętate, regione, anni parte, victus ratione, animi affectibus, & similibus innotescere possint, quia apud tam multos, & tãtos scriptores facile reperire sit; superuacaneũ nobis visũ est, de illis operosiùs hîc tractare. singulorũ itaque è corpore exonerationem potiùs aggrediemur.

De biliosi humoris Arthriticum aggrauantis expulsione, CAP. VII.

BILE in corpore arthritico efferuescente consultissimum fuerit, cum ijs quæ articularium humorem præparant, aut expurgant, etiam admiscere ea, quæ bilis malignitatẽ refrenant, & depellunt. quod quidem, si quis formulas tum præparatorias, tum purgatorias suprà descriptas, paulò accuratiùs pensitauerit, à nobis factitatum comperiet: propterea quòd pituitæ quôpiam influenti sæpe bilis, ob maximã eius tenuitatem, admista sit. Sed quia hoc loco statuimus exuperantia peccantẽ expellere: ideò illi paulò magis aduersantes formulas præscribemus. non inutile igitur fuerit vomitum aqua tepida hausta, & cum aceto modico, aut syrupo acetoso permista, pertentare. deinde sensim & pluribus vicibus, per inferiora ipsam bilem educere; ægrotantis interim semper habita ratione virium. quæ si fuerint paulò imbecilliores, suffecerit hoc modo purgauisse. ℞. mellis aërei ℥ ij. catholici ℥ s. aquæ cichorij ℥ iiij. paretur his permi-

ſtis hauſtus. Sed quia nō rarò euenit, vt purgatio repeti poſtulet (quod ſanè conſultius ſit ſenſim, quàm confertim euacuaſſe) medicaminum copia opus eſt, ne ſi eadem crebriùs vſurpemns, ipſa ignaua, & inania fiant. Mellis itaque aërei loco ſufficere poterit Medicus caſſiæ recenter extractæ ℥ j.s. aut ſacchari violacei ℥ ij.s. aut zulapij ex pluribus infuſionibus roſarum ℥ iiij. loco verò catholici præſcribere licebit nunc draphoenici ʒ iij. nunc diacarthami ʒ ij s. adiectis aquis, quas cenſebit medicus congruere: qui ſi arbitrabitur paulò vehementioribus opus eſſe, catapotia inſtituentur hæc. ℞. rhab. ʒ j. Agarici ʒ s. corticum myrob. citrinarum & empeliticarum ſing. ℈ j. omnibus permiſtis formentur catapotia. quorum deuorandorum doſim medici peritia conſtituet. His autem in ventricnlum traiectis, ſtatim aſſumet æger ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum rub. ℥ iij. Neque fortaſſe incommodum fuerit hoc tempore enematibus vti lenitiuis; quemadmodum neque infrugiferum, vbi perceperit medicus bili ſanguinem affluenter eſſe permiſtum, venam ante purgationem tundere, modicam ſanguinis educendo copiam. His verò decenter, & medico duce, amminiſtratis: ad topica medicamina deueniendum eſt, quæ partes dolore oppreſſas mitigent, ac modicè refrigerent. quoniam immodica partium afflictarum caliditas materiam ad ſe allicere & grauiorem dolorem excitare ſolet. Huiuſmodi autem prudentis medici induſtria facilè ex eis, quæ paulò ante cap. 3. deſcripta ſunt, ſeligere poterit. alioqui Trallianus ipſe huic vnguento primas aſſignauiſſe videtur. ℞. olei roſacei q.ſ. & admiſce ouorum vitellis, dum vnguenti formam accipiat. Paulus itidem hoc medicamen probauit, ſed

vini modicum,& aceti adijci voluit. Cæterum eo vtendi modum hunc habet Alex. videlicet,vt partes affectæ tum vesperi ante somnum, tum mane illo,leniter fricando, oblinantur.Corpore verò bilioso existente,& ardore vltra modum sequiente Barth. Montagnana,vir in arte medica quondam præstātissimus, adhiberi iussit sequens medicamentum. ℞. sem. psyllij ℥ iij. aquæ q.s. coquantur vsque ad viscositatem,deinde exprimantur per pānum aliquem. hinc, abiecto semine, ceræ ℥ iij. & olei communis ℥ vj. adijce & rursus coque, cuncta assiduè tudicula agitando, dum liquefacta fuerit cera. tum in pila contunde ac demum locos affectos inunge. Hoc autem vnguentum tantis laudibus ipse Mont.dignum esse arbitratus est, vt diuiuum appellandum censuerit. Alexander uerò,Aëtius,& Ægineta psyllij semen, in similē vsum, similiter coquunt,sed cocto,& viscositatem nacto farinam hordeaceam admiscent, testantes mirabiliter id dolores mitigare, ardorē affligentem restinguere,& parteis affectas ad temperiem bonam reducere. Quibus autem remedijs furenti iam dolori obuiam iri debeat suprà cap.3. huius tractatus satis superque dictum esse existimaui. sed priusquam hinc abeam, nequaquam silentio pæetereundum est, Arthritico toto hoc tempore, maximè cauendum esse à repletione,& inedia immodica,à Venere,ira,furore,vehementi labore, & (vt summatim dicam) ab omnibus eis quę corpus notabiliter excalfacere possunt.

De Sanguinei humoris Arthriticum aggrauantis euacuatione, CAP. VIII.

PRÆCIPIVNT vnanimi cōsensu Medicorum coryphæi, vt, sanguineo humore in corpore exupe-

rante

rante,protinus(si nihil impedimentum adferat)venæ sectio instituatur. neque verò semel(teste Aëtio) sed iterum atque iterum, & pluries detractione paulatim repetita. Secandam autem aiunt venam brachij internam,aut si hęc non appareat,Mediã,idque è directo pedis, aut cruris articulari influxione affecti. quòd si manus infestentur, seu læua, seu dextera, eadem seruabitur oppositio.Scrupulũ fortasse aliquem cuipiam adferre posset,quòd,cùm Aëtius,atque eius imitatores Antonius ab Altom. & Leon. Fuch. dextræ meminerint,sinistram pertransierint.sed cùm in vtroque crure oppositionem attendi Aëtius iusserit, non potest esse dubium,quin idem obseruari velit in vtrauis manu. quare rectè & dilucidè ita scripsit quidam: Secanda est vena in brachio è directo cruris affecti,& ita in reliquis obseruanda oppositio. Porrò manuum articulis laborantibus vena poplitis, aut malleoli tundẽda instituetur.neque verò mediocri obseruatione dignũ putamus,quod scripsit Ægineta:nimirum eos,qui iam sæpius huiusmodi fluxionibus fuerunt cruciati, plus noxæ, quam auxilij ex sanguinis detractione percipere; præsertim si corpore sint imbecillo,ac frigido. proinde vt præsentaneũ ex venę sectione leuamen experiaris,id in ijs qui non ita pridem morbum sunt experti, & verno tempore, perficiendum tibi est. quod planè confirmans Cor. Celsus de articulorum doloribus lib.4. cap. vlt.loquẽs: Vbi sentiri cœperũt,inquit, sanguis mittẽdus. id enim inter initia statim factum sæpe annuam,nonnunquam perpetuam valetudinem totam præstat. Cæterum vsque ad quantum temporis spacium curatio sperari possit, etiam dicendum videtur.Galen. itaque commen. in lib.6. apho.47. nobis (quod &

alio diximus loco) ita ſcriptum reliquit: Quin podagram, & arthritin adhuc incipientem, necdum in articulis callo, ſeu poro genito, per talem vacuationem (quæ quidem qualis eſſe debeat, ſuprà oſtenſum eſt) multos iam annos fieri prohibuimus. Alexan. verò indefinitè magis loquens, ſic ait: Speret autem vnuſquiſque quod ſi animum diligenter ſcriptis à me intendat, multos iuuabit, non modo morbi principia ſubeuntes, ſed etiam diu iam eo conflictatos.

Quid à venæ ſectione moliendum,
CAPVT IX.

INTERPOSITO à venæ ſectione momento aliquo tẽporis, materiei arthriticę, atque illius, quæ cũ ſanguine fortè videatur corpori inimica, purgatio tẽtãda venit, modis quidẽ & formulis abundè iam demonſtratis. quin & topica ipſa ex ſuperioribus ab induſtrio medico fere omnia peti poterunt. tantum hîc dicemus vtendum cataplaſmatis, quæ inflammationes mitigare queãt, citra fluxionum prouocationem. cuiuſmodi Aëtio ſunt farinæ hordei fabarum, fœnigræci, & cicerum tritæ, ac vino affuſo coctæ, cum aquæ modico, & oleo roſaceo adiecto. quanquam & eædem farinæ ſingulariter ſumptæ, & in poſca, oleoque roſaceo decoctæ etiam dolorem leniendi vim obtineant. magnum præterea momentum adferet iſtud medicamen. ℞. lactis caprilli, ſeu bubuli ℥ s. vitellos ouorum duos, olei roſacei ℥ j. croci ʒ s. aceti pauxillum, farinæ hordiaceæ, aut fabaceæ, aut etiam micæ panis ſecalei quantum ſufficere videbitur, vt ex coagmentatis formetur cataplaſma, quod membro dolenti apponatur creberrimè permutando, ne ipſa cataplaſmata tempore refrigeſcant: quoniã partibus

affectis maximè perniciosũ est frigus externũ. ideoque Aëtius foris lana, aut molli panno contegi cataplasmata prçcipit. quod si partes ablutione indigeãt, non oleo, sed posca, ex Aëtij præcepto, aut alicuius austeræ plantæ decocto, eas fouebimus.

De victus ratione in paroxysmo obseruanda,
CAPVT X.

NORMAM, & libellã victus rationis, in quouis casu, Arthritico quærendam iubemus ex huius libri tractatu tert. vbi ex composito eam materiam, quanta à nobis fieri potuit sedulitate, & labore tractauimus. quia tamen nunquam satis inculcari posse existimaui, repetam hîc, abstinendum esse à cibis potenter nutrientibus, & qui sanguineũ humorem increscere faciant. à vino denique, si fieri potest, prorsus se Arthriticus continebit. neque tantùm is, qui multo sanguine exuberat: sed (vt & alibi dictum est) cuiuscunque temperamenti fuerit. est enim cuiuis, nec tantum in paroxysmo, maximè inimicum; cùm præsertim sobrietatis (quæ meritò bonæ valetudinis mater dicitur) fines quisquam transcenderit. atque hæc cùm nemo sani cerebri non fateatur esse verissima, & rationi maximè consentanea: nescio quo tamen fato nostræ regionis plerique podagrici omniũ strenuissimè vino, & cupedijs, nulla eos morbi sui memoria remorante, indulgeant. Non video sanè, in quo id genus homines, à matribus enitentibus, differant. illę enim fœtu iam erumpere volente tam diris, & tam atrocibus differuntur doloribus, vt coniugales lusus abominari, detestari, atque prorsus deuouere ingenti clamore sæpe audiantur. sed postquam partu leuatę cibis opiparis, & potu nectareo habitio-

res paullò fieri incipiunt: tum videas dolorum omnium oblitas puerulo blandulè arridentes, cum assistente famula iocantes, & tandem ad maritos lasciuiusculè alludentes. Sic & his, dolore iam excarnificante,nihil videtis sobrius,castius,aut temperantius. Vina,Venerem, & luxum omnem diris imprecationibus abdicant.Sanctè promittũt sese illis bella semper indicturos, atqus odio hostili habituros. Simulatque verò humore,qui torquebat,consumpto,desijt sæuire dolor,& ariculi vtcunque firmati in publicum prodire permittunt,stipulatione neglecta,& tormentis è memoria reiectis,inter Apitios,& Promachos, inter Thaidas,& Laidas tanquam pro ingenti brauio certantes,inuenias.Atque hinc fit,vt huius farinæ homines suum illum aduersarium, quantumuis medicorum auxilio adiuti,nunquam ab humeris suis excutere queant.Neque si adhuc sint superstites diuinus ille senex Hippocrates, aut Pergamenus Galenus: imò nec si Dij, & Diui, quibus poëtæ medicinæ inuentum,aut incrementum attribuunt, adesse dignentur, vllum vnquam remedium his adferre valeant. Qui igitur sibi bene consultum volent, temperantiã amplectẽtur,ganeones,nepotesque odio persequentur,& vini indulgentiam, vt pestem teterrimam, abhorrebunt. Quod si faciant,id,dubio procul, consequuturi sunt,vt perfectam curationem adipiscantur, aut breuiore temporis spacio, & longè remissiùs affligantur.

De atrabilarij humoris Arthriticum opprimentis euacuatione, CAPVT XI.

Si copiosum sanguinem cum humore melancholico permistum in Arthritici corpore perceperit, venæ sectionem imperabit.Sin autem nullum,aut pau-

cum,euacuationem per inferiora instituere satius erit:semper melanagogis phlegmagoga admiscendo. Sed cùm sit hic humor reliquorum omnium pertinacissimus, & solutioni maximè renitēs,præparatione ante cęteros indigere puto non esse necessum admonere;quēadmodū neque quomodo aut præparatio,aut purgatio sunt instituendæ: cùm id vbique sit in auctorum libris maximè obuium,& expositum.A vacuatione igitur ea locis affectis adhibebimus (ex Aëtij sententia)quæ leuiter calefacere, attenuare,& discutere possunt. in quorum grege habentur lauri folia teneriora,pastinacæ,caucalidis,hoc est,dauci syl uestris, brassicæ,conizæ, iridis, ocymi, nasturtij, & pleraque alia,de quibus suprà,vel ad nauseam vsque tradidimus.Hæc autem cum medulla panis, & antea memoratis farinis, adipe anserino, gallinaceo,aut bu tyro sunt cōmiscenda, quò leuiora, & mitiora in admotione efficiantur.Cætera autem, quæ hîc præcipi poterāt,vt victus ratio,medicamina anodyna,narcotica, & si quæ sint his affinia, nullo negotio ex antea dictis percipi possunt. quare prudēs eis supersedeo.

De tophorum generatione, & curatione,

CAPVT XII.

GENERATVR nonnunquam circa ipsos articulos materia quædā velut lapidosa, aut cretacea,quam tophum Latini,& Gręci(vt aliâs diximus)πῶρον nominarit: post cuius generationem Galenus vetat ad pristinam constitutionem posse quenquam exactè redire,sperare. Quod & ante ipsum Hippocr. prædicto lib.2.nos docuit his verbis: Qui iuuenis est, & circa articulos tophaceos callos nōdum concretos habet, quique & accuratè viuit,& laboris amans est, atque aluum bonam pro studiorum ratione habet;hic si po

dagra laborat,& medicum prudētē nactus eſt, ſanus fieri poterit.In ſenibus autem, in calloſis artubus, in ærumnosè viuentibus,& arida aluo præditis, ab arte humana parum ſpei reliquum eſt.Qua profectò ſententia(vt rectè Guilielmus Pantinus in ſuis ſuper librum 2.de medicina Cornelij Celſi cōmentarijs ſcribit)ſapientiſſimus ille omnis medicinæ, ac philoſophiæ parens omnem cauſſam cōplexus eſt, quáobrē in alijs ab arte medica ſalus in podagra,atque omni arthritide deſperetur;in alijs proſperè cōſequatur. Quin & poëta ille Sulmonenſis in eandem ſententiā cecinit: Tollere nodoſam neſcit medicina podagrā. Itaque qui eo modo affectus eſt, id vnum quærere debet quomodo iam natam materiam, quæ miſeros articulos mirè diſtorquet,eximere poſſit. quod quidem,vbi quo pacto generetur,dixerimus, oſtendere conabimur.Tophi igitur inde procreantur,quòd humor articulo impactus partim noſtri caloris vi, partim medicaminū diſcutientiū,& reſiccātiū vehementia craſſeſcat, & dum parte ipſius tenui diſſipata,diſſolutaque nihil aliud remaneat, quàm fex quædam terrena,in calculos concreſcat. Ob quam rem ſummo ſtudio cauere debet medicus, ne in curatione immmodicè diſcutientia, & exſiccantia, ſine eorum, quæ emolliendi virtutem habent,miſtura, particulis affectis admoueri præcipiat. Ex radicibus igitur althęæ,& bryonię,ex folijs maluæ,branchæ vrſinæ,vrticæ,abrotoni, marrhubij, & ſimilium aqua decoctorum informabuntur cataplaſmata,ſed adijciendo bdellium,galbanum,ammoniacum,opopanacem,& huiuſmodi cum adipe ſuillo, caprillo,vitulino,anſerino, & ſimilibus, & cum medullarum omni genere, ſed præſertim ceruino. quibus præter emol-

lientem naturam, etiam diſcutientem tribuit Aegineta. cuius ſententia quoque eſt, admirandam virtutem, & proprietatem in hoc malo ineſſe peruetuſto, & peracri caſeo trito cum ſuillæ carnis præpinguis, ac veteris decocto, atque articulis appoſito. Quin & ficus quoque triti, & impoſiti mirificè prodeſſe feruntur; quemadmodum & ſequens emplaſtrum. ℞. ammoniaci, bdellij diſſolutorum in oleo liliaceo ſing. ℥ s. caſei antiquiſſimi, & acerrimi ℥ i. s. ſeminis naſturtij ℥ s. formetur emplaſtrum. quod quidem priuſquam applicetur, partes affectæ vino rubro foueri debent, in quo malua, althęa, ſem. lini, fœnigr. florũ ſambuci, anthos, ſtoechas, & huius claſſis ſimplicia medicamenta decocta fuerint. Quòd ſi hac exemplorum ſegete contentus quiſquam non ſit futurus, congerat ea, quæ ab auctoribus eruditis de ſplenetici ſchirri curatione tradita ſunt. Nam quæ illi curando congruunt, in tollendorum tophorum vſum ferè traduci poſſunt.

De Iſchiade, ſeu coxendicum dolore, CAPVT XIII.

CVM eandem propè curationem (teſtibus Ægineta, & pleriſque alijs medicis) iſchias cũ reliquis ſpeciebus admittat (cùm ab illis ferè locali tantùm differentia ſecernatur) actum agere, qui iam de ea ſeparatim tractare parẽ, meritò quibuſdam videri poſſem, niſi me, velut vmbone, Galeni teſtimonium, atque adeò ipſa experiẽtia protegerẽt: quib⁹ facilè doceri poteſt iſchiadis materiã in altiori, quàm reliquarũ ſpecierũ deliteſcere loco, & proinde pertinacius eſſe malũ, & acriora medicamẽta operoſioraq; effla-

gitare. Quo fit vt ſperem facilè veniam me conſecuturũ,ſi de eius natura,ſede,atque etiam curatione paulo altiùs diſſeruerim. Et quia de ſede veriſſimè omnium mihi pronuntiaſſe Fernelius videtur: idcirco verba eius huc adferre conſultius eſſe exiſtimaui. Iſchias,inquit,omnium ſpecierum vehementiſſima, ſedem habet, non in eo articulo, quo femoris caput in coxendicem inſeritur,ſed altiùs ad ſummam natẽ, qua nerui à lumbis, & ab oſſe ſacro emergentes (id autem circiter 25.26.aut 27. fit vertebram) feruntur in crura. Dolor atrox non in ſola eſt coxendice,ſed in femur,& in ſuram, & in extremum pedem exporrigitur; quocunque nimirum ab effecta coxendice deductùs neruus pertingit. rarò tumor ineſt conſpicuus,rariùs calor, aut rubor: quòd eius loci ſumma cutis venis cõſperſa minimè ſit. Addit verò Valeſcus medicorum diligentiſſimus,quandoque pedẽ, crus, & coxam macie quadam,& tabe extenuari.

De Iſchiadis curatione,
CAPVT XIIII.

A QVIBVS ſit Iſchiadici mali auſpicanda curatio, non parum inter ſe medicorũ etiã celeberrimi variare videntur. Nam cùm multiplex, ac varius ſit huius curationis ineundus callis, & vnus hunc, alius verò alium ſequendum, diuerſis rationibus ſeſe offerentibus,doceat:factum eſt, vt ambiguitas quædam in legentium mentem irruperit. Sed eorum ſuper hac re,qua potui diligentia,penſitatis rationibus ambiguitatem ipſam elucidari poſſe exiſtimaui. Dicemus igitur,ſed ὑποθετικῶς, quid illi faciendum ſenſerint. In recẽti dolore ſi ægrotantis corpus vniuerſũ

ſanguinis multitudine (quanquam id rarò fieri Galenus ſit teſtis) inundarit, neque exquiſitam venæ ſectionem eum ferre poſſe medicus perceperit, ipſius cubiti primò vena, quæ Baſilica dicitur, ſecanda eſt, reuulſionis duntaxat gratia. Deinde ex malleoli vena interiore, ſi dolor ad interna tendat, aut exteriore, ſi ad externa, ſanguinem eliciemus. Sin autem malum iam inueteratum fuerit, & vires ferant ſanguinis copioſam miſſionem, corpuſque totum haudquaquã fuerit multo ſanguine refertum, ſed quę in coxa ſunt venæ ſanguine impletæ fuerint, tunc crurum venas tantùm aperiemus, & inde copioſum ſanguinem detrahemus. Ea autem ſectione peracta, ſi dolor neutiquam ceſſerit, Galenus tum vomitiones (ſi modò ad eas æger ineptus non fuerit) purgationibus per aluũ vtiliores Iſchiadicis eſſe ſcribit, vt quæ humorẽ deorſum repentem reuellant. Fieri autem debent per initia ex cibo: poſtea etiam medicamentis in id efficacibus. Acetum igitur primò, aut ſyrupum acetoſum, deinde oxymel ſimp, aut ſcillinum cum aqua tepida præſcribemus. Atque vbi iam aliqua ex parte, tũ venæ ſectione, tum vomitionibus plethora fuerit ſublata, ſi malũ ipſum ſæuire (numeratur enim ab ipſo Auicenna inter ægritudines chronicas) non deſtiterit, & humor influxum ſuum aut in totum, aut bona ex parte remiſerit: tum purgatione per aluum vti conuenit; præſertim ſi cum ſanguine bilioſus etiam ſuccus exuberet. Auicenna verò ventrem per enemata ſolui mauult. quod etiam multum Valeſcus probauit, ad eliciendam, vt inquit, materiã frigidã Iſchiadem cauſſantem. Atque in eum vſum iſtud enema, quo ſe frequenter in hoc affectu eſſe vſum affirmat, inſtituit. ℞. Centaurij, rutæ, ſaluiæ, chamæpiteos,

paralysis,anthi,rad.acori, stoechados Arab.sing.℥ij. anisi ℥ i.fiat decoctio, in qua dissolue mellis anthosati,olei liliacei sing.℥ iij.agarici.hermodac.specierũ diaturpeti sing.℥ ij.fiat enema omniũ mistura,& iteretur ter in vna hebdomade. His quoque addas licebit hieram Hermetis, hierã Logadij, & salem gemę. Quorum tamen quanto erit minor quantitas, tantò diutiùs ab ægro enema retinebitur; vnde mai⁹ emolumentum consecuturum est. Non parum etiã proderit,si lateri affecto tunc æger incubuerit,vt faciliùs catharticorum vis eò permanet. Rhasis autem enema,cui virtutem attribuit ischiadem etiam veterem curandi,istud descripsit. ℞.cort.rad.capparũ,cort. rad.colocynth.pulpæ eiusdem,centaurij minoris,arnoglossæ,hermodac. satyrij,nasturtij, raphani gallicani,seminis bauciæ,& erucæ sing.p.i. fiat decoctũ, in quo dissolue garum commune, & oleum recininum,quod Barbaris Cherua dicitur,& paretũr enema.Deinde medicaminibus vtendũ crudum, & crassum humorem deturbantibus. cuius classis sunt catapotia ex hermodact.è sagapeno, & quę fœtida nũcupantur, quæque ab ipso Haly descripta sunt hæc. ℞. agarici,turpeti sing.℥ ij. colocynth.℥ i.sem. cicutæ,aloës succocitrinæ sing.℥ s.omnibus immistis formentur catapotia. Vel ℞.pulueris hieræ simp.℥ ij. agarici trochiscati ℥ ij. s,excipiantur oxymel.finganturque catapotia.quibus deuoratis, post aliquod tẽporis interuallum decoctũ propinabitur ex myrob. chebul.℥ iij,vel iiij. in quo dissoluentur ℥ ij. aut iij. zulapij ex pluribus infusionibus rosarum. Auxilium quoque præstabit haudquaquam exiguum hæc potio. ℞.cort.myrob.cheb.℥ iiij. citrinarũ ℥ ij. polyp. quernei,agar.albi,& feminei sing.℥i.coquãtur in s.q.

aquæ ad ℥ iii. quibus per colum transfuſis adijce electuarij roſati, aut cōfectionis de dactylis ℨ ij. s. ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum ℥ ij. miſceantur, & vicibus iteratis hauriantur. Proderit etiam mirum in modum matutino tẽpore ſumpſiſſe aliquoties elect. diacarthami ℨ iij. Incredibile enim dictu, qua vi polleat ad eliciendũ tum pituitam, tum choleram. Addã autem & hoc loco, & ſi aliàs id ſemel dictum fuiſſe ſignificauerimus, materiam ipſam ante vllam purgationem eſſe pręparandam. quod commodè fiet, ęgro exhibitis melle roſaceo, ſeu oxymel. ſimp. vel ſcillino, aut ſyrupo è ſtoechade, aut ſimilibus ſuprà demonſtratis. Hiſce autem rebus ita ritè à medico adminiſtratis, vt materiam ſufficienter iam euacuatam indicia appareant (quod ex mitigatione accidentium deprehendere ſolemus) ad topica remedia ſeſe medicus accinget, ſumma interim cura hoc Galeni præceptum obſeruans, ne videlicet reprimentia medicamina (quæ vulgò repercutientia dicuntur) loco patienti, & ſi alijs arthritidis ſpeciebus ea conceſſa fuerint, admoueat. Cùm enim, inquit, in profundo materia noxia ſita ſit, ſanguis ex vicinis, & ambientibus vaſis, ac muſculis ad illam concipitur, hoc eſt, magis ad ipſam coxam confluit. Rurſum ex eiuſdem monitis cauendum, ne ante iuſtam euacuationem acrioribus medicamentis vtamur: alioqui ægrè curabilem reddemus affectionem. præter alia enim etiam craſſeſcit, viſcoſaque efficitur acrium medicaminũ calore, & ſiccitate toſtioni ſimile quid ſuſtinens. Id tamen vitij ſi alicuius medici imprudentia contigerit, Galenus cucurbitam affixam, & clyſteres, qui ex purgantibus fiunt, qualis eſt etiam, qui ex colocynthide conſtat, maximè opitulari ſcripſit.

Sed vnde digreſſi ſumus, redeat iam ſermo. Loci igitur affecti principiò oleo rutaceo, coſtino, nardino, vulpino, & è caſtoreo, adiecto aceti, aut vini albi, quò vis altiùs penetret, modico irrorãdi ſunt. Quòd ſi paulo acrioribus opus eſſe videbitur, oleum è piperibus, aut ex pyrethro adhibebimus. Deinde ex ſaluiá, ruta, lauri folijs, ſambuci, ebuli radice, pulegio, ſauina, opopanace, bdellio, ammoniaco, althçæ folijs, & ſi quæ ſunt eiuſdem farinæ, fomenta, vnguẽta, cataplaſmata, emplaſtra, aut cerata parabimus. quorum omnium ordine formulas accipe.

Fomenti formula.

℞. radicẽ, & folia ebuli, ſaluiam, iuniperum, ſambuci folia, decoques in tribus partibus olei, & quarta vini, deinde ſpongiam illis immerſam parti laboranti iterum, atque iterum impones, & pòſt vnguento, cuius ſequitur deſcriptio, ſubinde inunges.

Vnguenti formula.

℞. cremoris ſeminis maluarum, & althçæ ſing. ʒiij. farinæ fœnigræci, ſeminis lini, ſing. ℥s. adipis anſerini, & ſuilli ſing. ʒiiij. olei rutacei, chamçmelini ſing. ℥i.s. ceræ & aceti parum. formetur vnguentũ.

Cataplaſmatis formula.

℞. foliorum althçæ, ſaluiæ, rutæ, ſambuci ſing. p. s. decoquantur, & contundantur leuiter. deinde adijciantur olea irinum è caſtoreo, anethinum ſing. ℥i. cremoris ſeminis lini, fœnigræci ſing. ℥i. quibus omnibus permiſtis fingatur cum poſca ſufficienti cataplaſma.

Emplaſtri formula.

℞. ſucci foliorũ rutæ, ſambuci, calaminthæ ſing. ℥i. bdellij, opopanacis, ammoniaci in aceto diſſoluti ſing. ʒs. myrrhæ, & reſinæ terebenthinæ ſing. ʒiiij.

cremoris ſem.althęę,ſem.lini,fœnigr.ſing.℥ i.s.farinarum hordei,fabarum, lupinorum ſing.ʒ vij.picis, & ceræ q.ſ.fiat emplaſtrum.

Cerati formula.

℞.oleorũ coſtini,vulpini ſing.℥ i.s. olei de piperibus ℥ s.opopanacis, bdellij,ſtiracis,ſing.ʒ iij. rad. bryoniæ,nitri,foliorum ſambuci ſing.ʒ ij.ariſtol.rotundæ, rutæ ſing.℥ i.s. euphorbij ℈ i. gummi in acerrimo aceto diſſoluatur,& cum reſinæ terebenthinæ,& ceræ ſ.q.fingatur ceratum.Ægineta verò ſedulò monet, vt loco dolenti admoueatur lupinorum amarorum farina cum oxymelite, aut calaminthæ folia ex oxymelite, vel aqua mulſa: id enim mirè vtile eſſe ſcribit. Valeſcus autem vir magno ingenio,& induſtria ex Auicenna traduxit compoſitionem quandam,cui vim attribuit partim reprimendi, & partim reſoluendi,mitigandique,atque etiam aperiendi. ſpinas quoque, & oſſa putrida è profundo illam poſſe extrahere, nedum ex coxa materiam iſchiadicam aſſeuerauit.ea autem eſt hæc. ℞.ſem.vrticæ mundati, ſpumæ bauracis,ſalis ammoniaci,ariſtol.rotundæ,radicis colocynthidis,terebenthinæ ſing.aureos xx.fœnigr. piperis, macropiperis, cordumeni, carei agreſtis,xylobalſami,thuris, myrrhæ, adipis capræ,gummi pini ſing.aureos x. ceræ lb.iii.viſci lb. viij. lactis fici ſylueſtris aureos vij.cum ſufficienti oleo liliaceo, ad liquefaciendum liquabilia, & cum vino optimo ad conficiendũ quæ ſicca ſunt. quibus omnibus immiſtis fiat emplaſtrum. Ex eodem autem auctor idẽ adfert & compoſitionem ſequentem, quam energia affirmat pollere ſedandi dolorem intra vnius horæ ſpatium, ſiue is contingat in iſchio, ſiue in alijs quibuſcunque iuncturis. ℞.fœnig. quantum vis, &

cum aceto coque in vase fictili, dum soluatur; deinde adijce mel quantitatis sufficientis; hinc prunis rursus appone, & bullire sine, quoad vnguenti consistentiam nacta fuerint; pòst amouebuntur, & parti affectæ diligenter trita, lineoque panno illita imponentur: hoc autem fiet ad biduum, aut triduũ. At si ne his quidẽ dolorem vinci posse videatur, necessariũ erit, ex Æginetæ, & reliquorum ferè omnium medicorũ consilio, ad sinapismos, atque adurentiũ medicamentorũ vsum sese conuertere. Sinapismi autem ad hunc modũ cõstitui poterunt. ℞. sem. sinapi in aceto acerrimo macerati ℥ ij. caricarum ℥iiij. stercoris columbini in vino albo decocti ℥ iij. mellis anacardini ℥ i. misceantur, & fiat sinapismus. Valescus verò ab hoc pauxillum differentem sinapismum hunc præscripsit. ℞. seminis sinapi, & fimi columbini pulueratorum sing. par pondus, decoctionis ficuum quantum sat esse videbitur, vt illa vnguenti formam acquirant. quod vbi admotum fuerit, tubercula quædam seu bullulas excitabit, quas aperire conuenit, vt in ipsis humor cõclusus effluat, deinde ipsi loco dolenti spongiam feruida aqua plenam applicare oportet. vel ℞. cantharidum alis resectis, & amotis ʒ ij. staphis agriæ ʒ iij. ex quibus cum fermento, & aceto fiat medicamentum. Est præterea herbæ quoddam genus præstantissimum, cuius Galenus lib. 10. de comp. medicamẽt. secund. locos, Paulus Aeg. lib. 3. cap. 77. & Aëtius quaternionis primi serm. 3. cap. penult. meminerunt, atque ei virtutem hoc malo sedando, profligandoque tantam attribuerunt, vt mihi religio fuisset, silentio eam præteriuisse. Huic igitur herbæ (vt ipsi asseuerarũt) nomen Iberis est, seu lepidium. cuius quidem naturam, & formam hîc descri-

ratis facilimè quiuis discere valeret. quanquam Mathiolus, vir rei herbariæ ad miraculum vsque doctus in suis super Dioscoridem commentarijs libro primo, capite centesimo quadragesimo septimo eam clarissimè, & familiarissimè depinxerit. quo fit, vt ad eius virtutem explicandam, & vtēdi rationem potiùs properemus. Paulus igitur eius vim tantam facit, vt non sit veritus scribere, in totum ischiadicos restitui posse sanitati iberidis vsu. Galenus verò Damocratis libellum quendam allegat, in quo dicit Damocratē scribere in Iberide (sic enim appellatur regio, à qua Iberis herba nomen accepit) medicum quendam amicum suum per hanc herbam integrè curatū fuisse. Sed cùm Damocrat. ipse versus quosdam iambicos sanè politos, & rotundos cùm de herbę energia, tum de vtendi modo cōscripserit, non potui quin eos hîc adscriberē, non ēquidē vniuersos, sed qui ad nostrū negotiū facere maximè videbantur. Scribit autē sic:

Hanc erutam larga satis cape copia
Æstate: nam tunc optima, & fortissima est
Adhuc recens, siccata sed fit debilior.
Tusam hanc probè (nam difficulter tunditur)
Pauca subactamque excipies axungia,
Crurique toti, & maximè coxendici
Adhibebis, & ligabis, & sines duas
Horas mulieribus, viris sed quatuor.

Quę autē sequūtur prolixitate, & nescio quibus remoris offēdere nōnullos fortasse queāt. Proinde placuit ea in pauca conferre, & planiùs paulò explicare. Subactā igitur (quod ipse dixit) iberidis radicē cum pauca, & veteri axungia suilla linteo illines, & loco laborāti admouebis, neque diutiùs adhærere permittes, quàm ipse pręcepit, vtriusq; sexus habita ratione.

Siquidem tumores cum ardore,& rubore non ſecus quàm pharmaca ſinapiſmi dicta excitare ſolet. Quid, verò his peractis ægro faciendũ fuerit,ex ipſius Damocratis verſibus reliquis ferè ad verbum , ſublata carminis lege,deſcripſit Aëtius. quæ ferè ſunt huiuſmodi.Poſtea in balneum inducito ęgrotantẽ,in quo vbi modicè exſudauerit,in ſolium immergito,idque fortiter perferre cogito : morſum enim cum ardore initio inferre conſueuit:deinde educito. ferme enim ſemper(vt Damocratis verſus promittunt)accidit,vt quamuis ab alijs eò fuerint importati,ſua ſponte pedibus ingredientes, exeant. A balneo autem vinum paucũ multo oleo affundito , & cõquaſſata illinito. paulò pòſt ijs aſpero panno deterſis , crus ipſum leniſſimis lanis cooperito.Et ſanè conſueuit hoc pręſidiũ nullo alio inde auxilio indigere. quod ſi tamen aliquando mali veſtigiũ relinquatur, 20.diebus interpoſitis,rurſus eodẽ pręſidio vtẽdũ erit.Interiectis tamen diebus non fuerit inutile ceratũ ſuprà deſcriptũ coxẽdici imponere.Cęterũ,quoniã ea eſt vitæ noſtrę miſeria, vt mala nõnulla ſeu temporis diuturnitate,ſeu corporis prauo tẽperamẽto,ſeu morbi natura,pertinaciã penè inexpugnabilẽ obtineãt , eueniet forſitã, vt nec remedijs tã præſentaneis dolor iſchiadicus cedere velit.Quare tum ad vſtiones per cauteria,velut ad ſacram ancorã , perfugiendum erit.Plurimum igitur contulerit diuturnis coxendicũ doloribus,ſi igne ſub genu externa in parte inuſtio facta fuerit.Porrò plures ferro candente vrendi modos apud Paulũ lib.3.cap.77.& apud Aëtium lib.12. cap. 3.inuenies.quos ideo omittimus , quòd eorũ quàm rariſſimus in hoc affectu ſit vſus: nec niſi ſalute ferè deplorata, eò deueniendũ medicorum ordo cenſeat.

IOANNIS SYLVII INSVLENSIS DE MORBO GALLICO DECLAMATIO, LOVANII IN SOLENINBVS DISPVTATIONIBVS HABITA.

NON ignorabã, auditores humanissimi, & eruditissimi, apud quos vix mediocriter in sacrosanctæ medicinæ adytis versatus, de re difficillima, vtpote morbo Gallico (qui ob id quòd nouus sit, nec veterum medicorum heroibus cognitus, caligine, & tenebris offusus est) verba me facere pararẽ. Quia tamen minimè mihi dubiũ fuerat (quæ est vestra prudentia, ingenijque dexteritas) vos satis videre, quãta me necessitas, quámque durum telũ, in hanc descendere palæstram, licet imbecillum pugilẽ compulerit, ausus fui vestro me conspectui offerre, obsecrans; atque obtestãs, vt quãuis nihil nisi ieiunum, & triuiale fortè dicturum, vestris tamen auribus placere adnitentẽ, & vtilitati vestræ consulere laborantẽ aliquantulo tẽporis spatio ferre non dedignemini. Quoniam verò in quibusuis actionibus magnum emolumentũ, magnãque gratiã adfert lumen, & facilitas: quò dilucidiores, & magis perspicui essemus, declamatiunculam hanc in partes quatuor distribuere statuimus; in quarũ prima morbi originẽ cum definitione, in secunda notas, seu iudicia, in tertia curationẽ, & in quarta præcautionem demonstrare sumus conaturi. Definitur itaque malũ ipsum hoc modo: Gallicus morbus est soluta continuitas, ab exustis humoribus per contagium ferè in cõcubitu genita, à malignis quibusdam pustulis incipiens, pudendaque plerunque, deinde reliquas corporis exteriores partes, & caput præcipuè inficiens:

dehinc intimas partes ingressa, dolores circa articulos, & ossa, noctu præcipuè faciens, atque abscessus duros in pessima adeò vlcera, vt ossa quoque plerúque vitient, post longum tempus desinentes. Est verò hæc definitio viri inter neotericos medicos eminentissimi Ioannis Manardi; quam quidem si verbosiorem, & prolixiorem, quàm definitionis natura fortasse postulet, esse dixeritis; fatebimur quidem: sed id vir doctissimus fecit, vt cauillandi occasionem omnem, tanquam Tinedia bipenni amputaret. Non deerant enim eius ætate, qui affectum hunc elephantiasin, lepram, mentagram, siphatum, vel lichenem esse mordicus defendere vellent. cæterùm quàm toto cælo aberrauerint, & plusquam δὶς διὰ πασῶν (vt Græcorum fertur prouerbio) ab ipsius morbi syncera cognitione abfuerint, ex modò audita definitione, & ijs, quæ deinceps dicturi sumus, indicari poterit. Sed iam definitione tradita, morbi originem vt vobis apetiamus, ratio postulare videtur; quanquam tam variè (adeò difficile negotium pestis ista medicis facessiuit) à varijs proditam repererim, vt cui opinioni adstipularer, propè anceps nobis relictum fuerit. Quidam enim cum Ioanne Baptista Montano medico sanè celebri sentiunt ab Indicis quibusdam gentibus ortum habere: sic autem ille narrat: Anno à Christi natiuitate 1492. quidam miles Columbus nomine, & natione Genuensis vnà cum multis Hispanis accessit in Indias illas nouas, in quibus permulti Hispanorum hoc morbo, cùm sit ibi familiarissimus, & non secus, atque apud nos scabies, frequentissimus, correpti fuere: qui deinde ad suas regiones, & ad nos reuertentes multos ex nostris

infecere. Sunt deinde & in his, qui ad huius opinionis adſtructionem addunt, nos ab eo populo hunc morbum curandi rationem, per lignum illud, quod ſanctum, ſiue Indicum nominamus, didiciſſe. Sed horum ſententia nobis non eſt viſa vero ſimilis. nam & ſi loca illa à nobis noua nuncupentur, & noſtro ſæculo, aut fortaſſis aliquot retroactis non fuerint noſtro orbi cognita: quomodo tamen credibile fuerit, vt illa tam multos coſmographos, medicoſque Italos, Græcos, Afros, Ægyptios, Arabes, Chaldæos, qui vniuerſum propè orbem peragrantes ſurſum, deorſum curſitarunt, vt artem ſuam locupletarent, & confirmarent, latere potuiſſent? Sed neque ſententiæ eorum ſubſcribere potui, qui huius affectus cauſam eclipſibus, & infortunatorum adſpectibus, Saturni videlicet cum Marte in vigeſimo quarto gradu Scorpionis, adſcendente decimo gradu Leonis, aſſignandam contendunt, dicentes ex Saturni ſiccitate, & Martis caliditate in ſigno frigido, & humido plurimam in humoribus natam eſſe exuſtionem, & putrefactionem, ex quibus lues iſta emanauerit. Siquidem (vt rectè Manardus epiſtolarum medicinalium ſeptimo colligit) nihil huic morbo cum aëris vel humore, vel qualitate aliqua commune eſſe poteſt, & proinde Epidimicus nequaquam dici poſſe: cùm ille dicatur (Galeno in procemio enarrationis in librum Epidimiarum Hippocratis teſte) qui pluribus ex inſpirato aëre communis eſt. At quæcunque, inquit Manardus, ſit aëris conſtitutio, ſi vir infectæ, aut mulier infecto miſceatur, raró accidit, quin vterque polluatur. Sanior igitur nobis videtur eorum ſententia, qui

annis ab hinc 62.quo tẽpore Carolus viij.Gallorum rex,cognomine Gibbosus, Neapolin oppugnaturus in Italiã exercitum introduxit, hunc morbum ſuppullulaſſe arbitrati ſunt. Nam dum quidam ex Gallis dulci fortuna forſitan ebrius (victores enim Galli per totam Campaniam graſſantes luxuriabantur)libidinoſa titillatione obſideretur, in meretricẽ quandam incidit forma admodũ venuſta, & planè illice, quæ paulò antea (vt auarum genus mulierum pecuniæ gratia nihil non ſubire audet) cum quodam, qui elephantiaſi,malo lepræ ſimili,laborabat,rem habuiſſe comperta eſt.Ex hoc igitur cum ea amplexu miſer Gallus mirificum illud donum eſt conſecutus. Porrò quia,vti diximus,Harpyia iſta ſpecie, & vultu eſſet admodum decoro,& blando (neque enim adhuc tabes illa eius faciem contaminauerat) cõplures milites illius noctes incauti redemerunt. qui & ipſi inquinati alias mulieres inquinantes tandem contagẽ iſtam,quam antea nulla ætas fuerat experta; quàm latiſſimè propagauerunt.Et nunc adeò noſtræ Europæ hominibus familiaris facta eſt, & frequens, vt quidam tam horrendum,tamq́ue exitiale malum experti, tamen cauere non poſſint, quin ſubinde idem incurrant;adeò vt iam vulgari feratur prouerbio,illum nobilitatis titulum promeruiſſe, quem tertiò morbus repetiuerit.Nimirum iſti diui Iobi ſymmiſtæ ſeſe in hac tanta afflictione ioculari dicto conſolantur, cùm nullus ſani cerebri homo non debeat tenuiſſimæ,& viliſſimæ ſorti talium nobilium conditionem poſthabere.Illi tamen,ſi dijs placet, hac ignobili nobilitate ſibi placentes iam aulicorum mores, & ritus ſibi imitandos proponunt. Ocreas ex tenui aluta tibijs ſuis inducũt.Candidulas,& tenellas manus chi-

rothecis odoriferis vestiunt. Puellas, matronasque domi, in vijs, in foro, in templo, nusquam non suauiter basiant; atque molliter medias amplectuntur. hoc vnum nobilitatis exercitium in eis desideres, quòd membra trahentes amplius tripudiare, & lacertos exerere non possint. Sed mirum fortasse quibusdam videbitur, quòd ad mulierum oscula admittãtur, cùm intus corruptis humoribus grauissimam ore mephitim exhalent. Sanè habent, habent, inquã, isti sycophantæ antidotum, qua puellis facilè imponant: pastillos enim ex suaueolentibus condimentis confectos assiduè manibus suis ita rotant, vt ab imprudentibus non facilè teter faucium vapor percipiatur. Posthume non bene olet, qui bene semper olet. Porrò cùm sit, vti diximus, hic morbus tam multis iam nationibus propè domesticus; nullam tamen reperias, quæ nominis etymologiam sibi adscribi patiatur. Gallus morbum Neapolitanum, seu Parthenopæum, Italus Gallicum, quemadmodum & Hispanus: at Germanus Hispanam scabiem appellat. Sed cùm hæc dira lues non Europam modò, verùm & Asiam, & Africam inuaserit, non inscito, neque inepto nomine Blasius quidam Holerius in libello suo de morborum curandorum institutione, κοσμικὸν, hoc est, mundanum mihi nominasse videtur. Quocunque tamen vocetur nomine, postquam de re ipsa nulla existat controuersia, hîc multum mihi laborandum non existimaui. Quare ad secundam nostri instituti partem, quæ huius morbi corpus affligentis signa proditura est, transire consultius nobis visum est. Præpollet enim multis modis superiori & vbertate, & vtilitate: quia nanque malum nisi cognitum, declinare nequimus, pedibus, manibusque, imò to-

to corpore nobis adnitendum eſt, vt quæ notæ tabem iſtam aperire poſſint, non omninò ignari ſimus, ſiue ab eo iam inquinati, ſiue ab eo adhuc immunes. Quiſquis enim in vrticetum iſtud corruerit, niſi tempeſtiuè depoſito omni pudore ſeſe perito medico patefaciat, periculum eſt, ne partibus, quas vocant principes, labefactatis, tandem in tabem incurabilem incidat, vnde præproperè ſequatur mors, aut vita morte calamitoſior. Quòd ſi qui continentes ita hactenus vixerint, vt malus iſte hoſpes nondum apud eos diuerſatus ſit, quid illis debeat prius eſſe? quid antiquius? (cùm ſit hic morbus maximè contagioſus) quàm indicia quædam habere familiaria, quorum beneficio tam crudelem beluam aduentantem tectis ſuis depellere, atque arcere queant? Adde quòd quidam medici, atque chirurgi nomine indigni, malè affectos ad ſe venientes ſæpe mentiantur hac labe correptos, quò nummorum maiorem copiam emungant; quorum impoſturis facilè occurreris, ſi morbi ſigna non ignoraueris. quæ ſunt huiuſmodi. Ægri pudenda puſtulis quibuſdam cruſtoſis, ſiccis, & interdum etiam ſanioſis inficiuntur. Bubones nunc in dextro, nunc in ſiniſtro, ſæpe in vtroque inguine inſurgere percipiuntur, quos Galli caballos, in re tam ſeria ludentes, appellitāt; propterea quòd quem bubones inuaſerunt, is incedere nequeat, niſi ita diuaricatis tibijs, vt caballo inſidere videatur. Sed ad ſigna reuertor. In fronte, item & circa capillorum radices papulæ quædam tanquam gemmulæ pyropi, aut tanquam exanthemata, ijs ſimilia, quæ ab igne excitantur, erumpunt, & quaſi effloreſcunt. caput verò grauedine moleſta affligitur: dolores præſertim nocturni,

cum

cum colli, & ſcapularum cruciatibus, qui temporis progreſſu ad brachiorum, & crurum iunctures dilabuntur, inſurgunt. Adſunt & cum doloribus tumores quidam præter naturam in ipſis articulis, qui difficulter admodum reſoluuntur, & rarò ad ſuppurationem perduci poſſunt. Cæterùm non videbitur, opinor, omninò παρέργον, ſi qui colores in ſupradictis puſtulis, & abſceſſibus imprimantur, hìc aperuerimus; quod quidem vt debitè præſtemus, de humorum qualitatibus, à quarum corruptione iſte morbus originem accipiat, priùs dicendum nobis fuerit. Conſtat autem apud medicos eũ ex quatuor humorum corruptela, ſanguinis videlicet, pituitæ, & vtriuſque bilis ſcaturire poſſe: ſed tamen ferè ſemper eſt vnus aliquis, qui reliquis altiùs caput erigit. Si itaque ſanguis principatum obtineat, abceſſus in inguinibus, quæ Græci apoſtemata dicunt, rubentes, & calidi, nonnihilque intumeſcentes exoriuntur, qui continuam ſæpe febrim ęgroto pariunt. Puſtulæ autem, quæ circa collum potiſſimè, & frontem eminent, ſubtumidæ, & rubentes erunt, quemadmodum & oculi ipſi. nec ea rantùm ſigna ſanguinis exuperantiam indicabunt: ſed etiam venarum intenſio. deinde ab hora noctis nona, vſque in tertiam diei horam ægrotanti labores incrudeſcent. Si verò bilis flaua dominatrix in corpore exiſtat, ea cum pudenda expugnauerit, vlcere ſtatim virulento, ſerpenti, carioſo, cum ſummo rubore, & inflammatione debacchatur. Puſtulæ autem, quæ ſe exteriùs egerent, citrinum colorem referunt: & à tertia potiſſimùm diei hora, vſque ad ſequentem nonam dolor ingraueſcere ſentietur. Quòd ſi pituita redundantiæ imperiũ obtineat, rariùs puſtu-

læ per corporis habitum visuntur, eò quòd pituitæ ea sit natura(Galeni 6.aphor.testimonio)vt magis ad iuncturas defluat.vnde omnium iuncturarum, & articulorum incredibiles exoriuntur cruciatus,qui occiput maximè,tibiasque infestant, atque à tertia noctis hora vsque ad nonam mirè ægrum excarnificāt. Si verò bilis atra imperium exerceat, supercilia, cranium,brachia,pernasque tuberibus callosis, & apostematibus,quæ Græci τὲς σκίῤῥες dicunt, non dissimilibus infestari duriter videbis.Pustulę autē liuentes verrucarum speciem repręsentant.Color laborantis cineritius,& plumbeus existit. Hinc thoracis inflammatio,vētriculi imbecillitas,splenis grauitas,& durities,acidi ructus,pedum tumores, crurum varices,& alia quàm plurima mala longo agmine adrepentia miserum ægri corpus aggrauabunt. quin excrementa ipsa tristi nigrore infecta deijciētur. Atque hæc quidē de ista lue inquinatorum signis sufficere posse videbantur,nisi & aliud quoddam restaret(tametsi nullam necessitatē inferat)quod & ego, & vos sæpe experti estis. Illud autem est, quòd suaues isti Veneris milites hominū sanorum cōmercia, & propiora colloquia assiduè venentur,& inter colloquendum ita propinquè faciem admoueāt, vt olidum virus,quod in ore natum est,in nostras fauces euomere velle videantur.Vnde tam iucundum, & amœnū plerunque odorem percipimus, quàm si vetulæ baghuttæ recens oletum nares nostras oppugnet.Sed iam vtcunque morbi signis à nobis proditis ad tertiam nostræ declamationis partem, nimirum curationem,vt sese deflectat oratio,tempus postulare videtur.neque tamen velim,vt minutim singulas antidotos,& pharmacorum temperaturas nos vobis tra-

ctaturos exſpectetis: cùm id opus eſſet longè prolixius, quàm temporis mihi cõceſſi ratio pateretur, & inutiliter propè vocabulorum horridulorum congerie me obtuſurum vobis aures perſuaſum haberem. Quapropter ſumma ſequar tantùm faſtigia rerum, contentus ea attingere, quæ nullo negotio intelligatis, & vnde emolumẽti nonnihil ad vos deriuari poſſit. Quem igitur huius affectus ſuſpicio inuaſerit, ſignisque nuper rite perpenſis admonitus fuerit, citra dilationem, aut moram vllam medico non inerti, nõ obtuſæ naris, non analphabeto (cuiuſmodi plerunque ſunt omnes, qui huius morbi curationem profitentur) ſed litteris, & ingenij dexteritate prædito, ſeſe perfricta fronte, & facie denudabit, morbi ſui circunſtantias omnes ei aperiens, nihilque eum celans de ijs, quæ ad mali ſui cognitionem facere poſſint. Nam ſi vſpiam parænesis iſta,

Principijs obſta, ſerò medicina paratur;

Dum mala per longas inualuere moras,

in hoc ſanè morbi genere locũ maximè habitura eſt. Quoniam ſi tempore labente altiores in corpore radices eum agere permiſeris, tam certò credas, quàm ſi me audias folium recitare Sybillæ, ita profundè in corporis penetralia ſeſe reconditurum, partibusque internis ita tenaciter hæſurum, vt poſtea medici induſtria placari quidem, extirpari haud temere poſſit. ne ſi Apollo quidem pharmaca omnia ſua attulerit, adeò inueteratum iſtud malum humanæ naturæ aduerſum eſt, & noxium. Porrò adhuc recens, & maximè quòd ſyncerum offenderit laborantis ſanguinẽ, non difficili negotio è corpore omninò profligari à medico non indocto, atque exterminari poterit. Nã & ſi morbũ hunc nouum eſſe, noſtræ memoriæ pro-

pè medici omnes apertè fateantur,& proinde medicos omnes, chirurgosque initiò perſpecta mali prauitas valde attonitos reddiderit: induſtria tamen, & ingenio(Credo equidem auxiliū Diuûm monſtrante ſupremo) eò tandem penetrarunt, vt quæ eſſet huius ſæuientis monſtri eſſentia, penitiùs cognoſcerent; qua cognita cauſam amouerent; atque ea amota hominem priſtinæ ſanitati reſtituerent. Vidimus ipſi, & familiariter nouimus in Louanienſi academia chirurgum quendam inſulenſem Franciſcum Stephanum, qui dum olim adhuc adoleſcens Louanij arti ſuæ daret operam, morbi huius radicem neſcio cuiuſmodi aqua(neque enim id quenquam mortalium docere volebat) in vitrea ampulla inter prunas ſine flamma diutilè cocta,extirpauerit. Mentior, niſi ſimile quiddam medicorum excellentiſſimus Petrus Andr. Matthiolus tradat de potu quodam, quem ipſe ſecretum appellare conſueuerat, quo morbum Gallicum nuper contractum ſe creberrimè curauiſſe grauiter affirmet, ex quocunque etiam humore indiſcriminatim conflatum. Alioqui idem auctor aqua, quæ philoſophica nuncupatur, affectum hunc facilè poſſe depelli, indubitanter aſſeuerat. Quid verò de ligno illo, quod propter energiam, quam producit, diuinam ἁγιόξυλον, id eſt ſanctum lignum appellatum eſt, dicturi ſumus? certè vno ore præſtantiſſimi quique medici huius vnius virtute morbo Gallico correptum in corporis integritatem redire poſſe, modò tamen noxiæ materiæ præparatio, & coueniens expurgatio anteceſſerit, profitentur: quo fit, vt non iniuria Hieronymum quendam Fracaſtorium medicum inſignem,poëtamque nobilem, poſtquam in huius

ligni laudes longè,latèque exſpatiatus eſſet, credam entheo quodam furore agitatum in ſua Syphilide exclamaſſe:

Salue magna Deûm manibus ſata ſemine ſacro
Pulcra comis,ſpectata nouis virtutibus arbos,
Spes hominũ,externi decus,& noua gloria mundi.

Sunt tamen apozemata quædam,olea,vnguenta,cataplaſmata,& nonulla alia antidota, quibus omninò ſit opus ad iſtius mali, præſertim vtcũque adulti depulſionem: quorum cùm vberrimam tibi ſuppeditent complurium medicorum libri copiam, abſurdũ fore putaui,& vobis tædioſum,ſi eis deſcribendis veſtras aures onerarem; cùm pleraque verbis ſcateant horridis,& exoticis,neque eorum, niſi præſcribente perito medico,vobis vllus vſus eſſe poſſit. Familiariora aurem ſunt, nec minùs tamen neceſſaria, quæ de rerum non naturalium obſeruantia medici tradiderunt. Sunt autem illæ numero ſex: nimirum aër,cibus & potus,motus & quies, ſomnus & vigilia,excretio & retentio, atque animi affectus, qui à Galeno, & aliis Græcis παθήματα ſimpliciter, & cum adiectione παθήματα τῆς ψυχῆς nominantur. hæc autem medicorum ſcholæ Res non naturales appellãt (vt hoc obiter dicam)eò quòd ad naturam noſtram, ſeu corporis conſtitutionem nihil faciant; ſiniſtrè tamen aut dextrè adhibitæ vel officiũt, vel humanæ naturæ conducunt.In his verò quid obſeruandum cenſuerint medici, breuiter dicemus. Curando igitur aër, atque anni tempus prudenter ſeligenda ſunt. Cùm enim anni partes conſtituantur quatuor, in eis ver curationi maximè eſt accommodum. propterea quòd reliquæ partes plerunque aliqua vehementi qualitate exuperent, qua aërem ipſum affi-

ciunt,quem moderatũ in calore, & humore (cuiuſmodi ſine cõtrouerſia vernum aërẽ omnes eſſe prædicant)ad hanc curationem eſſe conueniebat.atque ob id habitationes , quæ ſunt frigidæ,& pluuijs obnoxiæ,fontes limoſi, ſtagna,lacus,flumina inundantia, & paludes maximè ſunt fugienda : quia ijs inficitur aër,quo plurimorum aliorum morborum vehes nobis adducuntur. Cibus autem, & potus non minorem curam,quàm ipſe aër, requirunt:eò quòd(vt inquit Haly) illa corpus noſtrum multis mutationis ſpeciebus immutent.Sit ergo panis non calidus, nec vetuſtatem trium dierum excedens ; ſit bene coctus, & fermentatus,modicèque ſalitus, & ex optimo grano ſubactus.Carnibus verò ęger vtatur paucarum ſuperfluitatum, cuiuſmodi ſunt vitulina, hœdina, caprilla,quas ſequuntur gallinarum , caponum,perdicum,turturum,phaſianorum, turdorumque carnes. ſed potius elixæ,quàm aſſæ eſitari debent, propterea quòd faciliùs concoquantur.Quòd ſi occaſio ſeſe offerat,vt piſcibus veſcẽdum ſit,curet, vt ſaxatiles ſint, ſquamoſi,& in ſynceris aquis degentes; potu autẽ vtatur vinoſo.Sed cautio eſſe debet, ne vinũ nimiũ ſit dulce:quia tale parit in corpore oppilationes; neque etiam nouum,quia id ebullitionẽ humorum, & dyſenteriam generat ; ſit igitur medium inter antiquũ, & nouum; ſit boni odoris,& ſaporis. Inſuper, vt id vniuerſaliter dicam, cena prãdio ſit ſemper parcior, euiteturque cùm inanitio, tum plenitudo: illa enim corpus ita attenuat, vt morbi doloribus æger par eſſe non poſſit; hæc verò (vt Galenus ſecundo de accidenti,& morbo ſcripſit) morborum frigidorum cauſa exiſtit.Quare optimè diuinus ille Hippocrat.protulit ſectionis ſecundæ aphor.4. Non ſatietas , non

fames

fames, neque aliud quicquam, quod naturæ modum excedat, bonum. Quòd autem ad ſomnum, & vigiliam attinet, nihil aliud dicturi ſumus, niſi vt tanquam ex tripode reſponſo, fidem æger habeat Hippocrati ſectionis ſecundæ, aphor. tertio dicenti: Somnus, vigilia, vtraque ſi immoderata exiſtunt, malum: vigiliæ enim vehementer exſiccant corpus; ſomnus autem æquo longior prauis humoribus gignendis eſt fomentum. ſi tamen in alterutrum peccandum ſit, diuturniore ſomno, quàm vigilijs minùs offendetur. Meridianum tamẽ ſomnum tanquã maximam perniciẽ fugere oportet, niſi forſitan præcedẽte nocte omninò æger dormire nequiuerit. Motus verò, ſi moderatus ſit, probari videtur, modò ante cibum ſuſcipiatur, iuxta Hippocratis ſexto Epidimiarum, ſectionis quartæ aphor. vltimum hunc: πόνοι σιτίων ἡγείσθωσαν, hoc eſt, labores cibos antecedant. declinare tamen ad ſuperfluam quietẽ, quàm ad vehementiorem motum ſatius eſt: imò quando pharmaca traduntur, omnino exercitijs abſtinere cõuenit. Vitanda eſt inſuper ira, triſtitia, timor, ſolicitudo: contrà lætari, bene de ſalute ſua ſperare, & cum amiculis conuerſari ſolantibus, mirè conducit; ſiquidem

Anxia mens non ipſa ſibi, non rebus agendis
Conſtat, ab hac vitium corpora ſæpe trahunt;
Hinc variæ peſtes, morborum hinc mille figuræ:
Crede animum noſtri corporis eſſe ducem.
Sæpe graues iſta veniunt ex arce labores,
Sicut ab aërijs peſtilis aura plagis.

Denique (vt tandem ad vltimam rem non naturalem deueniamus) diligenter curet æger, vt ventrem lubricũ habeat, ſi non natura, certè artificio, & me-

dici industria. Venerem autem tanquam pestem in vltimas terras relegare oportet: nihil enim est nociuum magis. si tamen ab ea omnino abstineri non possit, videndum est, ne ea, nisi vltima concoctione peracta, aduocetur. Restat modò vt memores eorum, quæ in frontispicio sumus polliciti, rationes aliquas tradamus, quibus hanc contagem, qua tristius haud vllum monstrum, nec sæuior vlla pestis, & ira Deûm Stygijs sese extulit vndis, deuitare possimus. nam etsi ex concubitu potissimum scaturiginem habeat: cùm tamen & continentissimi in istam Scyllam incidere possint, accurata præcautione quis esse opus inficiabitur? nam adeò præsens venenū fouet ista pestis, & tam multas reperit vias, quibus, proh dolor, in corpus humanum, & in id solum (cætera enim animalia ab hac lue immunia esse asserūt) irrepat, vt incautos quasi positis insidijs, facilè opprimat: per contactum siquidem, etiam sine vllo vsu Venereo, maximè sudore per aërem ex corpore diffuso ipsius laborantis: per vestimenta, præsertim linea, quæ cutem contegunt: per cibum, in quem affectus halitum euomuerit, aut gingiuis putrilagine corruptis contigerit: per potum ex eodem calice sumptum: per osculum in amoris speciem exhibitum, & alia his affinia in hominum præcordia hæc dira pestis illabitur. Quare ea omnia suspecta habere debet, quisquis colloquium, aut consuetudinem cum infecto habere coactus fuerit. siquidem asserit Nico. Massa medicorum non infimus, se inter alios amicum quendam suum curasse, qui per solum contactum linteaminum, in quibus quidam, qui in crure hulcus Neapolitanū habebat, se dormiturus composuerat. Quocirca consultissimè mihi facere viden-

tur

tur mercatores, & viatores noſtrates, qui dum foris peregrinantur, diligenti indagine perſcrutantur num munda, recensque lota ſint lintea, in quibus iacere debeant; quinimo oculis ſuis, ſuorumque diuerſoriorum præfectis diffidentes, allato per ſeruitia faſci coculario ea diligenter exponunt, & tam diu protendunt, dum virtute attractoria ipſius ignis, quicquid ineſſe poterat contagij ſudorifici, eductum ſibi perſuaſerint. Euenit tamen vt alijs alij faciliùs, & citiùs hoc malo corripiantur. melancholici enim ſiue per muliebrem amplexum, ſiue per ſolam con-contagem faciliùs inquinari poſſunt propter morbi ſimilitudinem, cùm ille ſit maximè ſiccus; deinde qui corpora habent delicata, & rara: ſed omnium velociſſimè, qui corpus prauis humoribus habent oppletum: cùm etenim huius morbi officina, ſeu, vt ipſi vocant, minera, ſit hepar, cuius munus eſt quatuor ipſos humores procreare, ſi ipſum priùs malè affectum fuerit, ſequitur facillimè hac infectione imbui poſſe. Cæterùm ad milites iſtos Cupidineos, qui pruritu quodam libidinoſo ardentes, amplexus meretricios difficulter euitare queunt, priuſquam finiamus, deueniendum eſt: nam & illis quoque præcautionis aliquæ rationes præſcribendæ ſunt. Cùm igitur effrenis ille ardor in præcordia, & medullas ſeſe inſinuauerit, ſubeat mentẽ illorum iubeo, quàm multis calamitatibus hominum tota vita ſit obnoxia. miſera, & ſordida eſt natiuitas, laborioſa educatio, multis iniurijs expoſita pueritia, plurimis ſudoribus onerata iuuentus, grauiſſima ſenectus, duriſſima denique mortis neceſſitas: taceo multorum morborum vltro irrepentium agmina: taceo infeſtam paupertatem, infamiam, pudorem, tormenta,

insidias, conuiria, lites, contumelias; quæ sanè omnia, etsi mirum in modum grauia, molestaque quilibet sanæ mentis cogatur fateri, si tamẽ ad amussim perpensa, aut ad trutinam examinata fuerint, ea dubio procul execranda ista lues longè exuperat, quam tamen isti insani, & amentes suo iumento accersunt, & sæpe magno redimunt: sed vbi eam nacti sunt, quid aliud (vt non inscitè dixit quidam) quam viuũ cadauer gerunt? Porrò audire mihi iam videor in hoc cœtu adolescentes quosdam planè Veneris filios obstrepentes se nonnunquam consodalium suorum persuasionibus propè ineuitabilibus ad fornices pertrahi, interdum etiam, vbi Bacchus (sine quo frigere Venerem meritò dixit Comicus) plusquam dimidium mentis illis abstulerit, eò rapi, & se tum imprudentes in spurcarum luparum barathrum impurum prolabi. age, his quoque medeamur. Imprimis igitur edocti à nobis signa suprà indicata, videãt, si fieri possit, vt rem cum non infecta habeant. quòd si ne id quidem cauere poterunt, simulatque flagitiosam suam libidinẽ expleuerint, pudenda aqua calida, aut vino (quod melius, sed imparabilius est) candido ablui solicitè curent: hac enim ablutione pestifer ille humor pudendis insidens consumetur, exterminabiturque. Longè tamen tutior (vt illud tandem coronidis vice addam) & salubrior antidotus foret, ab istis horrẽdis lathomijs pedem referre, meretricũ lasciuiam cane peiùs, & angue odisse, oculorũ petulantiam, corporis illecebrosum gestum, sermonum blanditias, crines crispos, labra insidiosè ridentia, mammillas ad alliciendum compositas in tempore discere aspernari: basia, suauia, contactus, oppressiunculas, affrictiones, luctas, reliquasque om-

nes

nes captiosas blanditias, quibus puellæ iucautos amatores in suam nassam sæpe pertrahunt, veluti fimum despicatui habere: denique sibi adolescentes illos apud Menandrum imitandos proponere, qui, dum inter pocula leno quidã impurus illis insidias, formosas aliquot, & bene cultas meretrices producendo, moliretur, in sese demissis oculis arrodebant bellaria, ne ausi quidem illos in eas deflectere. Ista sanè, atque eis similia si in animum non grauatim demittatis, altasque radices agere permittatis, à damnosæ Veneris stimulo facilè vos liberabitis, & asseretis; cùm præsertim breuis illa titillatio aliud sit nihil (vt rectè dixit *Socrates*) quàm morbi comitialis quædam species, à qua grauissimè corpus humanum labefactari experimur. Quocirca meritò Pithagoram interrogatum à quodam, quando cum femina esset congrediendum, respondisse ferunt: Cùm voles teipso fieri debilior. cuius quidem rei non ignarus Demosthenes, Laidem accedens, eius noctem (vt elegantissimè Gellius in suis Atticis noctibus refert) expetiturus, concubitum pænitudinem appellauit. sed ipsius egregij scriptoris vti verbis libitum est: quia & lepore, & iucunditate, quibus in narrando vsus est, vobis gratissima fore existimaui. Ad ipsam, inquit, Laidem ille Demosthenes clanculum adit, & vt sibi sui copiam faceret, petit: at Lais decem millia drachmarum (quæ faciunt nostræ monetæ mille coronatos) poposcit. tali autem petulantia mulieris, atque pecuniæ magnitudine ictus, expauidusque Demosthenes, auertit iter, & discedens οὐκ ὠνοῦμαι, inquit, μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν, hoc est, non emo decem millibus drachmarum pænitudinem. Posteaquã igi-

tur, auditores optimi, huius horrendi morbi adeò turpem originem, notas fœdas, curationem molestam, & aleæ plenam, præcautionem periculoſam intellexiſtis, obſecro, aut ſi patiamini, moneo, vt procul à vobis hanc deformem, & ſanioſam pſoram arceatis, hanc in barathrum, in ſterquilinium, in foricas proijciatis, ac proſcribatis, ne tam exitiali ſcabie correpti, toto vitæ curriculo doleatis. Dixi.

In hoc libro nihil eſt, quod ſit contra fidem, religionem, aut bonos mores: ſed ſolùm tractat ea, quæ concernunt medicinam, idque valde doctè; quare meo iudicio imprimi poterit. Ita atteſtor ego

Ioannnes à fine Plebanus Antuerpienſis.